'Αριθ. 637 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΓ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΕ'. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. 15 Μαρτίου 1888

Ο ΝΕΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ

Κατὰ τὴν ἐν Μαδρίτῃ διαμονὴν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πρίγκιπος τῆς Γερμανίας ἡ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ νομικὴ Ἀκαδημία, μέλλουσα νὰ συγκροτήσῃ τὴν μεγάλην ἐνιαύσιον αὐτῆς συνεδρίασιν, προσεκάλεσε τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα ὅπως εὐδοκήσῃ νὰ παρευρεθῇ.

Ὁ τότε νεαρὸς βασιλεὺς Ἀλφόνσος ΙΒ' ἀπεφάσισε πρὸς τιμὴν τοῦ εὐγενοῦς του ξένου νὰ καταστήσῃ λαμπροτέραν ἔτι τὴν τελετήν, προεδρεύων αὐτοπροσώπως τῆς ὁμηγύρεως.

Ἐν τῇ ἀγορεύσει, ἣν ἀπήγγειλε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἀφοῦ ἐξῆρε τὰ ἐπὶ τῆς κοινῆς ὑπολήψεως κεκτημένα παρὰ τῆς σοφῆς ὁμηγύρεως δικαιώματα, ἐστράφη πρὸς τὸν σεπτὸν ξένον, τὸν εὑρισκόμενον μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν του.

«Ὁ αὐτοκρατορικὸς πρίγκιψ, εἶπε τελευτῶν ὁ βασιλεύς, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ξένος εὑρισκόμενος ἐν τῷ μέσῳ τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας, ὡς διατελέσας ἄλλοτε φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βόννης καὶ ἀξιωθεὶς διπλώματος διδάκτορος τῶν νομικῶν.»

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Μαδριτινοὶ ἀκαδημαϊκοὶ ἐμάνθαναν μετά τινος ἐκπλήξεως γεγονός, διὰ τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ φιλοπάτριδες Γερμανοὶ ἀκόμη καὶ σήμερον ὑπερηφανεύονται, ὅτι δηλαδὴ μέχρι τοῦ ἔαρος τοῦ 1852 ὁ Πρῶσσος βασιλόπαις ἠκροάσθη ἐν Βόννῃ τὰ μαθήματα τῆς νομικῆς σχολῆς, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διασήμου αὐτοῦ παιδαγωγοῦ Κουρτίου.

Προαχθεὶς τῷ 1854 εἰς συνταγματάρχην, παρέλαβεν ὡς ὑπασπιστήν του τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου τοῦ 4ου σώματος τοῦ στρατοῦ συνταγματάρχην Μόλτκε.

Εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ Χέλμουθ δὲ Μόλτκε ἦτο γνωστὸς μόνον ἐντὸς τοῦ περιωρισμένου κύκλου τῶν ἀτομικῶν του φίλων, ὁ πατὴρ τοῦ νέου πρίγκιπος διεῖδε καὶ ἀνεγνώρισε τὸν ἄνδρα, ὃν ὤφειλε νὰ τάξῃ πλησίον τοῦ υἱοῦ του. Εἶνε ἀληθὲς ὅμως ὅτι ὁ ἀνήρ, διὰ τῶν περιβοήτων περὶ τῆς Τουρκίας ἐπιστολῶν του, εἶχε καταστῇ γνωστὸς εἰς τὴν πριγκίπισσαν Αὐγούσταν, ὡς εἷς τῶν ὀξυδερκεστάτων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του.

Ἦγε τότε ὁ συνταγματάρχης Μόλτκε τὸ 54ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐνῷ ὁ νέος πρίγκιψ ἦτο μόλις εἰκοσιτριετής. Ἡ τοιαύτη τῆς ἡλικίας διαφορὰ δὲν ἐμπόδισεν αὐτοὺς νὰ συνάψωσι σχέσεις οἰκειοτάτας, ὁ δὲ κοινὸς αὐτῶν ἔρως πρὸς τὰ ταξείδια συνέτεινε νὰ καταστήσῃ στενότερον τὸν μεταξὺ αὐτῶν σύνδεσμον.

Καὶ σήμερον ἔτι ἀμφότεροι μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἀποθέτουσι τὸ ξίφος ὅπως ἀναλάβωσι τὴν ὁδοιπορικὴν βακτηρίαν καὶ ἐπιχειρήσωσιν ἑβδομάδων τινῶν περιπλάνησιν.

Οὕτως ὁ πρίγκιψ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος μετέβη περιηγούμενος ἀπὸ τῆς Πετρουπόλεως εἰς τοὺς καταρράκτας τοῦ Νείλου, ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς Καρχηδόνος εἰς τὰ Πυρηναῖα, ἀπὸ τῶν ὀρέων τῆς Σκωτίας μέχρι τῶν τῆς Νορβηγίας. Ἡ Ἰταλία, ἡ Ἑλβετία, ἡ Ἀγγλία ἐγένοντο δι' αὐτὸν χῶραι οἰκειόταται, ἃς ἐπισκέπτεται σχεδὸν κατὰ πᾶν ἔτος.

Συνήθως διέρχεται ἐν Βερολίνῳ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀπόκρεω, ἐν Ποτσδάμῃ δὲ τὰς πρώτας ἑβδομάδας τοῦ ἔαρος· μόλις δὲ ἐπιστῇ ἡ ὥρα τοῦ θέρους, ἡ πρόσφορος διὰ τὰ ταξείδια, καὶ εὐθὺς διαβαίνει τὰ σύνορα ἢ χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ τῆς Γερμανίας περιέρχεται ταύτην ἢ ἐκείνην τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους. Ὁ πρίγκιψ οὐδόλως δύναται νὰ συνειθίσῃ εἰς τὸν καθιστικὸν βίον, καὶ εὑρίσκεται εἰς τὸ ἀληθὲς στοιχεῖόν του εὐθὺς ὡς ἀνέλθῃ εἰς βαγόνιον σιδηροδρόμου.

Τὸν χαρακτῆρα τοῦτον δὲν ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πατρός του, (σημειωτέον ὅτι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῶν ἐπισήμων ἐπισκέψεων εἰς ξένας αὐλάς, οὐδὲ περὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς διαμονῆς εἰς σταθμοὺς ἰαματικῶν λουτρῶν)· φαίνεται δὲ ὅτι οὐδὲ μετεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὸν υἱόν του, τὸν πρίγκηπα Γουλιέλμον, ὅστις κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη δὲν διῆλθε τὰ σύνορα, εἰμὴ χάριν ἐπισκέψεως ἀβροφροσύνης εἰς Πετρούπολιν, ἢ χάριν οἰκογενειακῆς ἐπισκέψεως εἰς Λονδῖνον.

Ἂς ἐξετάσωμεν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὸν βίον τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου. Ἀπὸ τῆς νεανικῆς αὐτοῦ ἡλικίας αἱ τύχαι τοῦ πολέμου

ἤγαγον αὐτὸν μακράν. Βραδύτερον ἐδέησε νὰ μεταβῇ χάριν ἀντιπροσωπείας εἰς ξένας αὐλάς, ὑπεδέχθη ξένους ἡγεμόνας, διηύθυνεν ἐπιθεωρήσεις στρατοῦ, προήδρευσεν εἰς τὰ ἐγκαίνια μνημείων, παρευρέθη εἰς τόσας παντοειδεῖς ἑορτάς, εἰς ὅσας οὐδεὶς ἴσως τῶν θνητῶν· ἀλλ' εἰς πάσας σχεδὸν ταύτας τὰς περιστάσεις ὑπεῖκεν, ὡς ὁ ἴδιος ἔλεγεν, εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἀπασχολῶν πρὸς τοῦτο ὅσον ἠδύνατο ὀλιγώτερον χρόνον.

Ὅσον ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πρίγκιψ Γουλιέλμος φαίνονται προτιμῶντες τὸ οἰκουρεῖν, τόσον ὁ αὐτοκρατορικὸς πρίγκιψ φαίνεται πρόθυμος νὰ ταξειδεύῃ χάριν ψυχαγωγίας καὶ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἴδῃ τι νέον. Καὶ ὅτε ἀκόμη ἐξεπλήρου ἀποστολὴν δυσχερῆ, οἷον κατὰ τὸ εἰς Ἱσπανίαν ταξείδιόν του, δὲν φαίνεται «ἐξασκῶν τὸ ἐπάγγελμά του.»

Λάμπει τότε εἰς τὰ ὄμματά του εὐχαρίστησις παιδικὴ σχεδόν. Νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπὶ ἑβδομάδας ὁλοκλήρους εἶνε ἱκανὸς νὰ ταξειδεύῃ ἀδιακόπως διὰ σιδηροδρόμου ἢ δι' ἀτμοπλοίου, ἔφιππος ἢ ἐποχούμενος, χωρὶς νὰ αἰσθάνηται τὸν ἐλάχιστον κόπον. Εἴτε μόνος εἴτε μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἀποφεύγει μετ' εὐχαριστήσεως, ἣν δὲν ἀποκρύπτει, τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐθιμοταξίας. Οὐδ' αὐτὴ ἡ ἐν Δόρνστεδτ διαμονὴ ἀρκεῖ αὐτῷ ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ καταφεύγει εἰς Πέλι, εἰς Ἄνδερναχ ἢ εἰς τὴν νῆσον Οὐάϊτ.

Ἐκεῖ πέραν ἐγκαθίσταται ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους καὶ φαίνεται ἐπιδιδόμενος ὁλοψύχως εἰς τὴν ἀνάπαυσιν. Εἶτα διὰ νέας φυγῆς φέρεται αἴφνης εἰς Βάδην, ὅπου ἐπισκέπτεται τὴν αὐτοκράτειραν, ἢ εἰς Βερολῖνον. Ἅμα φθάσας ἐκεῖ πορεύεται κατ' εὐθεῖαν ἐκ τοῦ σταθμοῦ εἰς τὸ πεδίον τῶν στρατιωτικῶν γυμνασίων τοῦ Τεμπελχῶφ καὶ τὴν ἑσπέραν ἐπανακάμπτει εἰς Πέλι.

Ὅτε ὁ συνταγματάρχης Μόλτκε προσεκολλήθη εἰς τὴν ἀτομικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πρίγκιπος, οὗτος εἶχεν ἤδη ἐπισκεφθῆ τὸ ἥμισυ τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Μόλτκε εἶχεν ἤδη διατρίψει ἐπὶ τέσσαρα ἔτη εἰς Τουρκίαν, εἶχε διατρέξει τὴν Ἑλάσσονα Ἀσίαν μέχρι τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου καὶ συνοδεύσει κατὰ τὸ 1839 τὴν κατὰ τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ τουρκικὴν ἐκστρατείαν.

Γενόμενος ὁ Μέντωρ Τηλεμάχου, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀρεσκομένου εἰς τὰ ταξείδια, εὑρέθη ἐκ νέου ἐλεύθερος νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν φυσικήν του κλίσιν. Ἐπὶ ἔτη πολλά, καθ' ἃ συνέζησαν, τὰ ταξείδια ἐπηκολούθησαν σχεδὸν ἀδιακόπως. Ἐκ Βρεσλαυΐας, ὅπου ὁ πρίγκιψ διέμενε κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν, ὁρμηθέντες, ἐπεσκέφθησαν τὴν Πρωσσίαν ἅπασαν, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ρωσσίαν, τὴν Γαλλίαν. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Σιλεσίᾳ ἐπεχείρησαν σειρὰν ἐκδρομῶν, ἐξετάσαντες τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν.

Εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη, ἔνθα ὑπάρχουσι τὰ ὀρυχεῖα, ὁ πρίγκιψ καὶ ὁ σύντροφός του περιβεβλημένοι χονδροειδῆ ἐπενδύτην ὀρύκτου, κατῆλθον εἰς τὰ κατὰ τὰ περίχωρα τῆς Ζάβρζας φρέατα. Ἐκεῖθεν ἦτο μηδαμινὸν πρᾶγμα διὰ δύο περιηγητὰς τόσον ἀκαταπονήτους τὸ νὰ προχωρήσωσι μέχρι τῶν ὀρέων τῶν Γιγάντων καὶ εἰς τὰ βιομηχανικὰ διαμερίσματα τοῦ Φριβούργου καὶ τοῦ Βαλδεμβούργου.

Μετὰ τὰ μεγάλα κέντρα τῆς εἰρηνικῆς δραστηριότητος ἦλθεν ἡ σειρὰ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου ἢ τοῦ τῆς Ἀνεξαρτησίας· καὶ ἐνῷ ὁ πρίγκιψ παρετήρει τὰς πεδιάδας τὰς τόσον πλουσίας εἰς ἀναμνήσεις, ὁ συνταγματάρχης Μόλτκε παρίστα αὐτῷ τὰς περιπετείας τοῦ ἀγῶνος, ὧν ὑπῆρξαν θέατρον, παρεμβάλλων εἰς τὴν διήγησίν του πρακτικὰ σχόλια περὶ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης.

Ἦλθεν ἐν τούτοις ἡ στιγμή, καθ' ἣν ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ μαθητὴς ἔμελλον νὰ χωρισθῶσιν.

Τὴν 29 Ὀκτωβρίου 1857 ὁ πρῶτος διωρίσθη ὑποστράτηγος καὶ προσωρινῶς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ. Ὕστερον ἐταξείδευσαν πάλιν ὁμοῦ ἀμφότεροι εἰς Λονδῖνον δίς, ἤτοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν γάμων τοῦ πρίγκιπος καὶ μετά τινα ἔτη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κηδείας τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου.

Ἔτι βραδύτερον ἔμελλον νὰ συναντηθῶσι τὴν περίφημον ἑσπέραν τῆς 3 Ἰουλίου 1866. Ἴσως ὁ πρίγκιψ ἐνεθυμήθη κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν ὅτι πρὸ ἐννέα ἐτῶν εἶχον ἐπισκεφθῆ ὁμοῦ τὸ πεδίον τῆς μάχης τοῦ Λόῦθεν. Μετὰ τέσσαρα ἔτη συνήντα πάλιν τὸν διδάσκαλόν του κατὰ τὴν προτεραίαν τῆς ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Σεδὰν συγκροτηθείσης ἀποφασιστικῆς μάχης· πρὸ δεκαπέντε περίπου ἐτῶν εἶχον ἐπίσης ἐπισκεφθῆ ὁμοῦ τὸ πεδίον τῆς Κάτζβαχ, περίφημον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν μεταξὺ Γάλλων καὶ Γερμανῶν πολέμων.

Εἶνε ἀληθὲς ἀφ' ἑτέρου ὅτι ὁ πρίγκιψ Φρειδερίκος Γουλιέλμος, ὁ στρατηγὸς αὐτός, καθὰ τὸν χαρακτηρίζει ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὁ τόσον ἔμφρων τὴν γνώμην καὶ τόσον εὐτυχὴς κατὰ τὴν ἐνέργειαν», αἰσθάνεται πραγματικὴν κλίσιν πρὸς τὰ εἰρηνικὰ ἔργα. Ἐμποδιζόμενος ἐκ τῆς θέσεώς του, ἥτις κεῖται σχεδὸν ἐπ' αὐτῶν τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου, νὰ μετάσχῃ ἐνεργῶς τῆς πολιτικῆς τῆς χώρας ἀναπτύξεως, ἔστρεψε πρὸς ἄλλα ἐλευθέρως τὴν ἔνθερμον αὐτοῦ πρὸς τὸ κοινὸν καλὸν ἀφοσίωσιν.

* *
*

Αἱ περὶ τῆς βασιλείας κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ὑψηλαὶ ἰδέαι τοῦ πρίγκιπος δὲν ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ ν' ἀναπαύηται ἐν ἀγόνῳ ἀργίᾳ. Διὰ τοῦ εἰλικρινοῦς αὐτοῦ ζήλου πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀπανταχοῦ ἀγαθοεργίας, διὰ τῆς διαρκοῦς ἀσχολίας του ὅπως καθίσταται προσιτὸς εἰς τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς ταπεινοὺς ὅσον καὶ εἰς τοὺς μεγάλους, διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, εὐπροσδέκτως ἀποδεχομένου πάσας τὰς νέας ἰδέας, διὰ τῆς καλοκαγαθίας καὶ προσηνείας αὐτοῦ, διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ἐν γένει τῆς πλήρους ἀξιοπρεπείας καὶ περισκέψεως, τιμᾷ τὴν ὑπέροχον θέσιν, ἣν κατέχει. Μορφωθεὶς ἐκ νεότητος δι' ἐκπαιδεύσεως εὐρείας, οὐδένα κλάδον μαθήσεως ἀποκλειούσης, διετήρησεν ἐν τῷ χαρακτῆρι αὐτοῦ ἀνεξάλειπτον τὸ προσὸν τοῦτο.

Χαρακτηριστικὸν περίεργον αὐτοῦ εἶνε καὶ τὸ ἑξῆς· μὲ ὅλην τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ ἐξιδιασμένην ἱκανότητα αὐτοῦ ὁ πρίγκιψ δὲν φαίνεται ἀνὴρ ὀρεγόμενος ἀπλήστως στρατιωτικῆς δόξης.

Ὅτε ἀνεφύη τὸ ζήτημα τοῦ Λουξεμβούργου, ὅπερ ἀπησχόλει τὴν Εὐρώπην καὶ ἐξῆπτε τοὺς ἄγαν φιλοπάτριδας τοῦ Βερολίνου κύκλους, ἡ ἐπερώτησις ἑνὸς τῶν ἐπιφανῶν μελῶν τοῦ Ράϊχσταγ, τοῦ κ. Βένιγσεν πρὸς τὸν γραμματέα τῆς βορείου Ὁμοσπονδίας παρέσχεν αὐτῷ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην του πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς συνελεύσεως κ. Σίμψων.

— «Ἂν ἡ Γαλλία καὶ αἱ Κάτω Χῶραι συνωμολόγησαν συνθήκην, ἔλεγεν ὁ τελευταῖος οὗτος, τότε ὁ πόλεμος εἶνε ἄφευκτος.

—«Δὲν εἴδετέ ποτε τὸν πόλεμον, ἀπήντησεν ὁ πρίγκιψ ἐντόνως, ἄλλως δὲν ἠθέλετε ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ μὲ τόσην ἀταραξίαν. Ἐγὼ ὁ γινώσκων τί ἐστι πόλεμος, σᾶς βεβαιῶ ὅτι δὲν ὑπάρχει καθῆκον ἱερώτερον διὰ τὸν ἀρχηγὸν Κράτους εἰμὴ ν' ἀποφεύγῃ τὸ ἔσχατον αὐτὸ μέσον ἐφ' ὅσον μακρότερον χρόνον δύναται. Διότι τοιαύτην συνεπάγεται εἰς αὐτὸν ὁ πόλεμος εὐθύνην, ὥστε καὶ ὁσάκις ἔτι εὑρίσκεται ἠναγκασμένος ὀφείλει νὰ μὴ πράξῃ τι ἐπισπεῦδον τὴν ἔκρηξίν του, ἐκτὸς ἐὰν εἶνε μεγαλοφυὴς στρατηλάτης ἔχων βεβαιότητα περὶ τοῦ εὐνοϊκοῦ ἀποτελέσματος. Ἄλλως διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ προκαλέσῃ τὴν δυσμένειαν τοῦ Θεοῦ. Τὸ καθῆκον παντὸς ἔμφρονος εἶνε νὰ μένῃ ἀπαθὴς ἀπέναντι τῶν πολεμικῶν ἀπειλῶν καὶ νὰ ὑφίσταται θαρραλέος τὴν σύγκρουσιν, ὅταν ὁ πόλεμος ἐκραγῇ. Οὕτω φερόμενοι θὰ ἔχωμεν ὑπὲρ ἡμῶν τὴν κοινὴν ἐν Εὐρώπῃ γνώμην καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.»

Τὴν ἐν καιρῷ εἰρήνης κατ' ἀνάγκην περιωρισμένην δραστηριότητα αὐτοῦ ὁ πρίγκιψ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος ἀφιέρωσε πᾶσαν, ἄνευ ὑστεροβουλίας εἰς τὰ ταξείδια καὶ εἰς τὴν μελέτην πάντων τῶν ζητημάτων, τῶν παρουσιαζομένων εἰς τὸ πεφωτισμένον πνεῦμά του.

Ὁ πρίγκιψ θεωρεῖται παρὰ τοῦ κοινοῦ ὡς ὁπαδὸς τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν καὶ ἐναντίος τῆς κατὰ συνθήκην καλουμένης σήμερον ἀντιδράσεως. Εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τελευταίου τούτου κόμματος ἀποδίδονται πρὸ πάντων αἱ ἀξιώσεις τῶν μεγάλων γεωκτημόνων, αἱ κατὰ τοῦ κοινοβουλίου ὑποκινήσεις καὶ τὰ κατὰ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐχθρικὰ μέτρα, ἐν Πρωσσίᾳ δὲ ἰδιαιτέρως ὁ περιορισμὸς τῆς διοικητικῆς αὐτονομίας, ἡ ἐπέμβασις τῆς κυβερνήσεως εἰς τὰς ἐκλογὰς κτλ.

Μετὰ τὸν γάμον τοῦ πρίγκιπος Φρειδερίκου Γουλιέλμου μετ' ἀγγλίδος πριγκιπίσσης ἀνατεθραμμένης ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, εἰθισμένης δὲ νὰ σέβηται τὸ πολίτευμα τοῦτο τῆς πατρίδος της, τὸ ἀρχαιότατον τῶν ἐν Εὐρώπῃ συνταγματικῶν πολιτευμάτων, οἱ ἐν Πρωσσίᾳ φιλελεύθεροι ἀνάγουσιν εἰς τὸ γεγονὸς τοῦτο ἁπάσας τὰς ἐλπίδας των περὶ τῆς βελτιώσεως τοῦ πολιτεύματος. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ πρίγκιψ ἐπωφελήθη τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐπισκέψεων πρὸς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τῆς Ἀγγλίας ὅπως σπουδάσῃ ἐπιμελῶς τὰ πολιτικὰ ζητήματα, διὰ τῶν γνώσεων δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀπέκτησε τὴν ὑπόληψιν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς εἰρηνέυσης χώρας καὶ τοῦ κοινοῦ τὴν εὔνοιαν. Τούτου ἕνεκα τὴν 13 Ἰουλίου 1857 ἡ πόλις τοῦ Λονδίνου ἀπένειμεν αὐτῷ ἐπισήμως τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου πολίτου, κατὰ τὴν περίστασιν δὲ ταύτην ὁ πρίγκιψ ἀπήγγειλεν λόγον ἐκθύμως ἐπιδοκιμασθέντα.

Ὁ πρίγκιψ ἤγαγε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Πρωσσίας σύζυγον, ἥτις χάρις εἰς τὰ ἔμφυτα προτερήματα τῆς διανοίας της, εἰς τὴν ἀνατροφήν της, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὰς ἀρχὰς ἃς ἠρύσθη ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων τοῦ πατρὸς αὐτῆς παραγγελμάτων, ἦτο πάσης ἄλλης κάλλιον παρεσκευασμένη ὅπως συμμερισθῇ τὰς διανοητικὰς καὶ ἠθικὰς ἀσχολίας τοῦ συζύγου της. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας κατέστη φανερὸν τοῖς πᾶσιν ὅτι ἡ βρεττανὶς ἐκείνη πριγκίπισσα, ἡ μετὰ τόσης ἀήθους ἐμβριθείας κατηρτισμένη, ἦτο στοιχεῖον νέον διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων εἰσαγόμενον εἰς τὴν βασιλικὴν τῆς Πρωσσίας οἰκογένειαν, ἕκαστος δὲ ἀναλόγως πρὸς τὰς κλίσεις του ἐφοβήθη ἢ ἤλπισεν ἐξ αὐτῆς.

Μετὰ εἰκοσιπέντε ἔτη οἱ δύο σύζυγοι ἑόρτασαν τοὺς ἀργυροῦς λεγομένους γάμους των, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ συγγραφεύς τις ὑπέμνησεν ὅτι παρὰ τῇ ἀστικῇ ἰδίως τάξει τὸ συνοικέσιον ἑνὸς πρίγκιπος τοῦ οἴκου τῶν Χοεν-

ζόλλερν μετ' ἀγγλίδος πριγκιπίσσης ἐχαιρετίσθη μετὰ συμπαθείας, προσέθετε δέ: « Καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ αὐτοκρατορικὴ πριγκίπισσα ἀνεδιφῶσα τὰς ἐνδομύχους ἀναμνήσεις της δύναται ν' ἀκούσῃ τὴν ἀπήχησιν τῶν ἐπευφημιῶν, δι' ὧν ἐχαιρετίσθη τόσον ἐνθέρμως πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἡ εἰς Βερολῖνον εἴσοδός της. Τὰ τότε ὁπωσοῦν αὐθαιρέτως γραφέντα εἰς μάτην προσεπάθησαν νὰ καταδείξωσι τὴν ἀντίθεσιν, τὴν ὑφισταμένην ὅθεν μεταξὺ τῆς ἀγγλίδος πριγκιπίσσης καὶ τῆς πρωσσικῆς κοινωνίας· μόνον παρά τισιν αὐλικοῖς κύκλοις ἐπιστεύθη ἡ περὶ ἧς πρόκειται ἀντίθεσις, μεταξὺ δὲ τῶν δύο συζύγων καὶ τῶν λαϊκῶν τάξεων ἡ συμπάθεια, ἡ προερχομένη ἐκ τῆς κοινότητος τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν πόθων, οὐδέποτε ἠλαττώθη. Καὶ σήμερον ἔτι ὅπως κατὰ τὸ 1858 αἱ ἰδέαι καὶ οἱ «βρεττανικοὶ» πόθοι τῆς πριγκιπίσσης συμφωνοῦσι κατὰ πάντα μὲ τοὺς ἐπικρατοῦντας παρὰ τῇ μεσαίᾳ πεφωτισμένῃ τάξει τοῦ ἔθνους. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ συμπάθεια αὕτη οὐδέποτε ἐξεδηλώθη διὰ ρητῶν καὶ φανερῶν ἐνδειξεων, πλὴν δὲν εἶναι αὗται ἀναγκαῖαι, ὅπως βεβαιώσωσιν ἡμᾶς περὶ τῆς πλήρους ὁμοφωνίας τῆς ἐπικρατούσης μεταξὺ τῶν ἰδεῶν τοῦ τε πρίγκηπος καὶ τῆς πριγκιπίσσης καὶ τοῦ ἔθνους.»

Ἡ πριγκίπισσα Βικτωρία ἀπέμεινε καὶ ἐν Βερολίνῳ ὅ,τι καὶ πρότερον ἦτο, τουτέστι ἡ ἐμπεπιστευμένη σύμβουλος τοῦ πατρός της εἰς πάντα τὰ ζητήματα τῆς πολιτικῆς, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Εἰκοσαέτις μόλις συνέτταξε περὶ τῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν ὑπόμνημα ὅπερ ὁ πρίγκιψ Ἀλφρέδος, ἔκρινεν ὡς ἔργον ἀντάξιον πολιτικοῦ ἀνδρὸς γηράσαντος ἐν τῷ σταδίῳ του. Ἀνεγνώριζεν ἐν αὐτῷ τοὺς καρποὺς τῶν προσπαθειῶν ἃς κατέβαλεν ὅπως ἀναθρέψῃ ἐν τῷ ἔρωτι τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν τὴν μέλλουσαν βασιλισσαν τῆς Πρωσσίας. «Μεθ' οἵας χαρᾶς θ' ἀναγίνωσκες αὐτὸ τὸ ἔργον !» ἔγραφε πρὸς τὸν βαρῶνον Στόκμαρ.

Κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς στέψεως τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου ἐν Καινιξβέργῃ τὴν 18 Ὀκτωβρίου 1861, τὸ μόνον θέμα ἐφ' οὗ οἱ ἀνταποκριταὶ τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων προθύμως ἐλεπτολόγουν ἦτο ἡ περὶ τὴν πολιτικὴν ἐμπειρίαν τῆς πριγκιπίσσης, ἡ δεδοκιμασμένη περὶ τὴν κρίσιν εὐστοχία της. Ὁ λόρδος Κλάρενδων δὲν ἀπέκρυπτε τὸν θαυμασμόν του ἀδιὰ τὴν ὀξυδέρκειαν, μεθ' ἧς ἡ Αὐτῆς βασιλικὴ Ὑψηλότης κρίνει τήν τε ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Πρωσσίας, καὶ διὰ τὰς ἰδέας αὐτῆς ὡς πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ συνταγματικοῦ ἡγεμόνος.» Ὑπερηφανεύετο δὲ καὶ διὰ τὴν ἀφοσίωσιν, ἣν ἐξεδήλουν πρὸς τὴν πριγκίπισσαν πᾶσαι ἀνεξαιρέτως τοῦ ἔθνους αἱ τάξεις, καὶ διὰ τὴν ἔξοχον ὑπόληψιν ἧς ἀπήλαυεν ἰδίᾳ παρὰ τῇ βασιλικῇ οἰκογενείᾳ.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Χ*.

ΤΟ ΒΟΤΑΝΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

ΙΕ

Τὸ φυλακτὸν τῆς μαγίσσης

Τὸ φῶς λαμπρᾶς πανσελήνου προσπίπτον διὰ τοῦ ἀραιοῦ φυλλώματος τῶν πλατάνων ἠργύρου τὸ μορμυρίζον ὕδωρ καὶ ἀφύπνιζε τὰ παρὰ τὸν ῥύακα καθεύδοντα πρόβατα, ἀπετύπου δ' ἐπὶ τῆς λευκαζούσης περιβολῆς τοῦ κατακεκλιμένου ποιμένος ὡς κηλῖδας τὰς σκιὰς τῶν ὑπερκειμένων φύλλων.

Ὁ Γιαννιὸς ἦτο τόσῳ βεβυθισμένος εἰς σκέψεις, ὥστε δὲν ἤκουσε τὸ γνώριμον βῆμα τῆς Ἀθιγγανίδος, οὐδ' ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ μέρος ὅθεν ἤρχετο αὕτη. Ὁ Ἀχμὲτ ἦττον ἀφῃρημένος τοῦ κυρίου ἀνησύχησεν ἐπὶ στιγμήν, ἠνωρθωσε τὰ ὦτα, ἀλλ' εὐθὺς ἀναγνωρίσας τὴν τακτικὴν ἐπισκέπτιδα, ἥτις τοσάκις ἐφιλοδώρησεν αὐτόν, ἔσεισε τὴν οὐρὰν—κίνημα ἐπέχον τόπον μειδιάματος—καὶ κατεκλίθη χασμηθεὶς ἐν ῥαθυμίᾳ.

Τὸ βῆμα τῆς νεάνιδος ἦτο βίαιον, τεταραγμένον· ἐπλησίασε καὶ ἐστάθη δύο βήματα ὄπισθεν τοῦ ποιμένος:

— Τί κάνεις τὸ χαζό; δὲν 'μιλᾷς!...

Ὁ χωρικὸς ἀνεσκίρτησεν· ἡ ἐμφάνισις τῆς Ἀθιγγανίδος ἦτο ὅλως ἀπροσδόκητος, ὁ δὲ τόνος τῆς φωνῆς ἀσυνήθως ὀργίλος καὶ τραχύς.

— Δὲν ἔλεγα πῶς θἄρθῃς.....

— Ὅλα τὰ ξέρω, ὅλα! διέκοψεν ἐκείνη ἀποτόμως καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἀπήστραψαν ὑπὸ τὸ προσπεσὸν σεληνάϊον φῶς.

— Τί ξέρεις; ἠρώτησε δειλῶς ὁ ποιμήν, μαντεύων περὶ τίνος ἐπρόκειτο.

— Ξέρω τί λογαριάζεις. Σὲ μιὰ 'βδομάδα θὰ μ' ἀπαρατήσῃς, θὰ πᾷς στρατιώτης. Τῶξερες αὐτὸ ἀπὸ καιρό, πρὶν μὲ κάνῃς δυστυχισμένη καὶ ἔρημη ὅπως μὲ κατάντησες τώρα. Τῶξερες καὶ γι' αὐτὸ μ' ἔσυρες εἰς τὰ δίχτυα μὲ τὸ ἴδιο βοτάνι ποῦ εἶχα τὴ στραβομάρα νὰ σοῦ παραδώσω 'ς τὰ χέρια σου γιὰ κακή μου τύχη. Αἴ! εἶπες, μιὰ παλιογύφτισσα ἐκεῖ, γλεντᾶμε κάμποσαις 'μέρας, ὡς ποῦ νὰ φύγουμε ἀπ' τὸ χωριό. Κι' ἀπὲ ὕστερα, ἀπὸ 'δῶ πᾶν κι' ἄλλοι· δύο χρόνια χωρισμὸς—περασμένα ξεχασμένα. Νὰ σοῦ 'πῶ πῶς τὸ λέν αὐτὸ ῥωμαΐκα; ἀτιμία τὸ λένε. Σὰν τἄκουσα σήμερα 'ς τὸ χωριὸ ὀχιὰ μοῦ δάγκωσε τὴν καρδιά. Πρῶτο ποῦ μοῦρθε 'ς τὸ νοῦ ἦταν νὰ πάρω ἕνα τσικοῦρι νἄρθω τὴν ὥρα ποῦ κοιμᾶσαι νὰ σοῦ σκίσω τὸ κεφάλι. Μὰ πάλι.... ἔλα ποῦ σὲ πονεῖ ἡ καρδιά μου, ἔλα ποῦ σ' ἀγαπῶ....

Καὶ ἡ φωνὴ αὐτῆς κατῆλθε βαθμηδὸν ἀπὸ τοῦ τόνου τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἀπειλῆς καὶ ἀπέληξεν εἰς τοὺς μαλακοὺς ἤχους ἱκεσίας.

Ὁ ποιμὴν ῥιγῶν ὅλος, ἄφωνος, εἶχεν ἀνεγερθῇ καὶ προσήλου τὸ βλέμμα εἰς τὴν γῆν. Ἡ Ζεμφύρα προφέρουσα τοὺς τελευταίους λόγους ἐρρίφθη ὀλοφυρομένη πρὸ αὐτοῦ.

Ὁ Γιαννιὸς δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ὁμιλήσῃ, δὲν εὕρισκε λόγους παραμυθίας. Καὶ ἐκείνη ἐνηγκαλίσθη τὰ γόνατα αὐτοῦ καὶ ἀνέτεινε ἱκετικῶς τὴν κεφαλήν. Ἡ σελήνη ἐφώτιζε τὰς δακρυβρέκτους παρειάς.

— Δὲν θὰ φύγῃς, δὲν θὰ μὲ παρατήσῃς ἔρημη καὶ μαύρη.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ χωρικὸς ἐσίγα:

— Πές μου ὄχι, 'πές μου! ἐπέμενεν αὐτὴ σείουσα τὸ σῶμα τοῦ φιλτάτου.

—Μπορῶ νὰ μὴν πάω; εἶπε στενάξας ὁ ποιμήν.

— Ἂν μ' ἀγαπᾷς, ἂν θέλῃς 'μπορεῖς νὰ μὴν πᾷς, ἀπεκρίνετο συνοφρυωθεῖσα πάλιν.

— Τί νὰ κάνω; νὰ λιποταχτήσω; Καὶ τί θὰ κερδήσωμε μ' αὐτό; ἕναν δυὸ μήνους ὡς ποῦ νὰ μὲ συλλάβουν οἱ σταυρωτῆδες· χώρια τὰ βάσανα ποῦ θὰ τραβήξῃ τὸ σπίτι μου ὅλο γιὰ νὰ μὲ μαρτυρήσουν, χώρια ποῦ θὰ μὲ στείλουν φυλακή, χώρια τὴ μουντζούρα ποῦ θὰ κολλήσω 'ς τὰ μοῦτρά μου.

— Δὲν μ' ἀγαπᾷς καὶ τὰ λὲς αὐτά, ἂν ἦταν ἀλλιῶς εἶχες τρόπο νὰ μὴν πᾷς στρατιώτης ὁλότελα.

— Δέν μου λὲς τί τρόπο;

— Νὰ περάσῃς πέρα 'ς τὸ τούρκικο.

— Γιὰ 'μίλα καλὰ! συλλογίσαι τί μοῦ λές; Νὰ πάω 'ς τὸ τούρκικο, νὰ φύγω γιὰ πάντα ἀπ' τὸν τόπο μου, ἀπ' τὸ σπίτιμου.... ντροπιασμένος, ἄτιμος γιὰ πάντα....

— Καὶ σπίτι καὶ τόπο βρίσκει κανεὶς σὰν ἀγαπᾷ. Δὲν θἄσαι μονάχος καὶ ἔρημος· μάνα σου, πατέρα σου, ἀδερφή σου, γιὰ ὅλα δαῦτα θἄχῃς ἐμένα, σκλάβα αἰώνια. Ἀφέντης ἐσὺ κ' ἐγὼ δουλεύτρα σου.

Ὁ ποιμὴν εἰς ἄκρον συγκεκινημένος ἐσιώπα καὶ ἐθώπευε διὰ τῆς χειρὸς τὴν λυτὴν κόμην τῆς νεάνιδος. Ἐκείνη δ' ἐξηκολούθησε μετὰ μικρὰν διακοπήν:

— Ξέρω τί λὲς μέσα σου, μιὰ μαγαρισμένη, μι' ἀντίχριστη, μι' ἀβάφτιστη. Ἔχεις δίκηο, μεγάλο δίκηο... μὰ ἐγὼ γιὰ σένα παρατῶ πατέρα, γενιά, πίστι, ὅλα—βαφτίζομαι καὶ γίνομαι χριστιανή.

Ὁ ποιμὴν ἀνήγειρεν αὐτὴν τέλος ἐκ τῆς ὑποτελοῦς θέσεως, ἣν ἐπέμενε τηροῦσα.

— Ἔλα νὰ καθήσουμ' ἐκεῖ 'ς τὰ σκίνα καὶ νὰ 'μιλήσουμε γνωστικά, εἶπε μετὰ τόσης τρυφερότητος, ὥστε δὲν ἀντέτεινεν ἡ Ἀθιγγανίς.

Ἀφοῦ δ' ἐκαθέσθησαν ἐπὶ τῶν χλοερῶν κλάδων, ὁ Γιαννιὸς ἔσυρεν αὐτὴν ἐγγύτερον καὶ κατέκλινεν ἐπὶ τῶν γονάτων του τὴν εὔμορφον κεφαλὴν τῆς νεάνιδος.

Ἦτο τόσῳ περικαλλὴς τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ὅπερ προσέπιπτε δαψιλὲς ἐπὶ τὴν περιαλγῆ μορφὴν καὶ ἀντηνακλᾶτο ἐντὸς τῶν μεγάλων ὑγρῶν ὀφθαλμῶν!...

— Ἄκουσε, ἀγάπη μου· τί πόνο μοῦ κάνει ποῦ θὰ χωρισθῶ ἀπὸ σένα ἕνας θεὸς τὸ ξέρει. Ὅσαις φοραὶς μὲ εἶδες σεκλετισμένον, τί ἄλλο εἶχα 'ς τὸ λογισμό μου παρ' αὐτό; Τίποτε δὲν σοῦ μολόγησα καὶ κάθε ποῦ μ' ἀρώταγες εὕρισκα κἄτι ψέμμα. Δὲν πήγαινε τὸ στόμα μου νὰ τὴν πῇ τὴν ἀλήθεια, τὴν πικρὴ ἀλήθεια, ποῦ θὰ στάλαζε σὰν φαρμάκι 'ς τὴν καρδιά σου. Ἔλεγα μὲ τὸν νοῦ μου: γιατὶ τάχας νὰ τὸ μάθῃ ἀπ' τὰ τόρα, γιατὶ νὰ βάλῃ κι' αὐτὴ τ' ἀγκάθι πῶχω 'γὼ 'στὸ λογισμό; Ὅσο περνᾷν ἡ 'μέραις της χωρὶς ἔννοια, κερδεμμένη εἶνε, τῆς φτάνουν ὅσαις θὰ περάσῃ ἀπὸ δῶ καὶ 'μπροστά... Νὰ γιατὶ δὲν σ' τῷπα τόσον καιρό. Ἔφταιξα;...

Εἶπε ταῦτα μετὰ τόσης πειστικότητος καὶ ἀπέτεινε τὴν τελευταίαν ἐρώτησιν μετὰ τοιούτου τόνου ὑποταγῆς, ὥστε ἡ Ζεμφύρα ἀντὶ ἀπαντήσεως ἐφίλησεν αὐτόν.

— Καλά, εἶπε ἀνυπομόνως, μὰ τόρα τί θὰ γίνῃ; Τί 'μπορεῖ νὰ γένῃ;

— Νὰ μὴν πάω στρατιώτης εἶνε πρᾶμμα ποῦ δὲν περνᾷ ἀπ' τὸ λογισμό μου.

Τὰ δάκρυα τῆς νεάνιδος ἤρχισαν νὰ κυλίωνται ἐπὶ τῆς παρειᾶς ἐν σιγῇ.

— Μὴν κλαῖς πάλι καὶ μοῦ σπαράζεις τὴν καρδιά. Ὁ χωρισμὸς δὲν εἶνε θάνατος, μόνον τὰ βουνὰ δὲν σμίγουν. Θὰ πάω καὶ θὲ νἄρθω μὲ τὸ καλό. Δυὸ χρόνια τί εἶνε: Περνοῦν καὶ φεύγουν καὶ δὲν ματάρχονται 'πίσω.

— Δυὸ χρόνια! εἶπε μάτην προσπαθοῦσα νὰ καταστείλῃ τοὺς λυγμούς, ποῦ θὰ γυρίσῃς νὰ μὲ ματαϊδῇς ἐσύ 'σὲ δυὸ χρόνια! θὰ πᾷς ἐκεῖ 'σταῖς μεγάλαις πολιτείαις, θὰ ἰδῇς ἄλλον κόσμο, θὰ πάρῃ ὁ νοῦς σου ἀέρα· τὴν παλιοτσιγγάνα! θὰ πῇς μὲ σιχαμό.

— Νὰ μὲ θάψουν ζωνταγὸ ἂν τὸν 'πῶ ποτὲ τέτοιον λόγο! Μπορεῖ νὰ γεννήθηκες Τσιγγάνα· αὐτὸ δὲν εἶνε φταίξιμο 'δικό σου—μ' ἂς ἔρθῃ νὰ μετρηθῇ μὲ σένα κάθε χωριανὴ 'ς τὴν ἐμορφιὰ

καὶ 'ς τὴν καρδιά. Ἕνα θὰ λογαριάζω σὰν θἆμαι 'ς τὸ ταχτικό: πότε νὰ περάσουν τὰ δυὸ χρόνια νἄρθω νὰ ματασμίξουμε πάλι. Μὲ τὴν ὑπομονὴ ὅλα γένονται, λέ' ἡ παροιμία, μόνον τοῦ σπανοῦ τὰ γένεια δὲν γένονται. Ὁ Θεὸς θὰ μᾶς φωτίσῃ τί θὰ κάνουμε τότες...

— Χρυσᾶ εἶνε τὰ λόγια ποῦ μοῦ λές, μὰ κύττα νὰ μὴν τὰ ξανεμίσῃ ὁ ἀγέρας.

Ἐσπόγγισε διὰ τῆς χειρίδος τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐγερθεῖσα ἔστη πρὸ τοῦ ποιμένος. Ἐσταύρωσε τοὺς βραχίονας καὶ προσητένισεν αὐτόν.

—Ὅ,τι κι' ἂν γίνῃ, ἕνα μὴν ἀλησμονᾷς: τὸ θέλησες καὶ δέθηκες μαζί μου 'ς τὰ σίδερα τῆς ἀγάπης. Ὅταν σ' τῶδωκα σ' τὸ ξήγησα παστρικὰ καὶ ξάστερα, σοῦπα μὴν κάνῃς καμμιὰ κουτουράδα καὶ βροντήσῃς ἔπειτα τὸ κεφάλι σου ἀπὸ κατὰ 'ῆς. Ἄλλη γυναῖκα δὲν 'μπορεῖς νὰ ζυγώσῃς 'ς αὐτὸ τὸν κόσμο, ὅσο εἶμαι ζωντανὴ ἐγώ. Ἂν ἀπλώσῃς τὰ χέρια σου ν' ἀγκαλιάσῃς ἄλλο κορμί, τὰ χέρια σου θὰ ξεραθοῦν. Ἂν ἀπλώσῃς τὰ χείλια σου νὰ φιλήσῃς ἄλλο στόμα, τὰ χείλια σου θὰ γενοῦνε στάχτη! Κι' ἂν βάλῃ μὲ τὸ νοῦ της ἄλλη γυναῖκα νὰ σὲ πάρῃ ἀπὸ τὰ μένα, φίδι ποῦ τὴν ἔφαγε.

Τοὺς λόγους τούτους ἀπήγγελλε βραδέως καὶ διὰ φωνῆς ἐνεχούσης προφητικόν τι κῦρος· καὶ περιέστρεφε τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνεκίνει τοὺς βραχίονας, ὡσεὶ ἐτέλει μαγείας, ὡσεὶ ἐπεκαλεῖτο τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως εἰς ἀρωγήν. Ὁ δὲ ποιμὴν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ὑπερφυσικῶν ἐκείνων ἀπειλῶν ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν ῥιγῶν καὶ λάθρα ἐσταυροκοπήθη· ὁ παλαιὸς αὐτοῦ φόβος πρὸς τὴν γόησσαν ἀνεγεννᾶτο.

— Κακὰ ἔμπλεξα μ' αὐτὴ τὴ διαβολογυναῖκα, εἶπεν καθ' ἑαυτόν, καλὰ ὑστερνά.

Ἡ ἀθιγγανὶς ἐκάθισε πάλιν πλησίον τοῦ χωρικοῦ καὶ ἔκλινε πρὸς τὸν ὦμον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν στενάξασα.

— Καὶ πότε θὰ φύγῃς; ἠρώτησε διὰ φωνῆς τρομώδους.

— Ἐ τῆς τριάντα ἂν θέλῃ ὁ θεός περνάει τὸ παπόρι ἀπὸ τοὺς Ὠρεούς. Θὰ φύγουμε παρέα κι' ἄλλα παιδιὰ ἀπὸ τοῦ Κουρμπάτζι, ἀπ' τοῦ Γερακιοῦ, ἀπ' τὰ Ἑλληνικά. Ἐ τὴν πρώτη τοῦ Τρυγητῆ πρέπει νἄμαστε 'ς τὴ Χαλκίδα.

—Πᾷ νὰ 'πῇ ἕξη 'μέραις ἔχουμε μονάχα, εἶπε κινοῦσα μελαγχολικῶς τὴν κεφαλὴν καὶ σφίγγουσα τὴν χεῖρα τοῦ νεανίου. Ποιὸς ξέρει ἂν θὰ ματαϊδωθοῦμε πλειά. Ταχυνὸ θὰ πάω μὲ τὸν ἀφέντι μου 'ς τ' Ἀσμίνι γιὰ δουλειά... Μπορεῖ καὶ νὰ λείψω δυὸ μερόνυχτα. Ἀπ' ἔρχεται τῆς ἁγιᾶς Παρασκευῆς τὸ πανηγύρι θᾶσαι 'ς τὸ χωριό. Κἄποιος κρυφὸς λόγος μοῦ λέει 'ς τὴν καρδιὰ πῶς δὲν θὰ ματασμίξουμε πλειά....

Ἔκρυψε τὴν μορφὴν εἰς τὸ στῆθος τοῦ ποιμένος καὶ ἤρχισε πάλιν νὰ κλαίῃ. Ὁ Γιαννιὸς ἐστενοχωρεῖτο· τὰ γυναικεῖα δάκρυα ὑποφέρονται ὅταν δὲν διαρκοῦσιν ἐπὶ πολύ, ἀλλ' ὅταν ἐπαναλαμβάνωνται δὶς καὶ τρὶς καὶ ῥέουσιν ἀτελείωτα!... Καθίστανται πληκτικὰ πλέον ὡς αἱ βροχαὶ τοῦ φθινοπώρου.

Ὁ ποιμὴν ἐκ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ πείρας εἶχε διδαχθῇ ὅτι, ἂν ἐδοκίμαζε νὰ τὴν παραμυθήσῃ, ἡ βροχὴ τῶν ὀφθαλμῶν θὰ καθίστατο ῥαγδαιοτέρα· ἐσίγησε λοιπὸν ἀναμένων τὴν ἀποκατάστασιν τῆς αἰθρίας. Ὅταν ἔπαυσαν τέλος οἱ σπασμώδεις λυγμοί:

— Δὲν θὲ νἄρθῃς 'ς τὸ πανηγύρι μὲ τὸν ἀφέντη σου; ἠρώτησεν· ἐκεῖνος γιὰ σίγουρα θἄρθῃ μὲ τὸ Γυχτόγιαννο.

Ὁ Γυφτόγιαννος οὗτος ἦτο ἀθίγγανος βαπτισθεὶς καὶ ἀποκατασταθεὶς ἐν τῷ χωρίῳ Κουρμπάτσι, ἔχων γυναῖκα χριστιανὴν καὶ τέκνα καὶ καλλιεργῶν ἀγροὺς ὡς πάντες οἱ χωρικοί. Δὲν ἐλησμόνει ὅμως τὴν παλαιὰν τέχνην τοῦ μουσικοῦ καὶ εἰς τὰς πανηγύρεις ἐφοίτα φέρων τὸ μέγα τύμπανον ἐπ' ὤμων καὶ τὸν ὀξύαυλον ἐν τῷ κόλπῳ.

— Θέλεις νἄρθω; εἶπε μειδιῶσα καὶ διὰ τρόπου παιδικοῦ ἡ νεᾶνις.

— Τί 'ρώτημα εἶν' αὐτό;

— Δὲν σκιάζεσαι;

— Ἀπὸ τί;

— Μὴ σὲ 'ματιάσω πάλι καὶ πέσῃς 'ς τὸ χορό! Καὶ ἐγέλα ἀπομάσσουσα διὰ τῆς ἐῤῥακωμένης ποδιᾶς τὰ δακρύβρεκτα βλέφαρα.

— Καθὼς μὲ κατάντησες ἐσὺ τόρα δὲν ἔχω πλειὰ νὰ φοβηθῶ χειρότερο! Ἀπεκρίνετο βεβιασμένως μειδιῶν ὁ βοσκός.

— Ἀπὸ μένα ποτὲ δὲν εἶχες φόβο, μ' ἀπ' τὸν ἄλλο κόσμο, ἀπ' τὰ κακὰ τὰ μάτια ποῦ θὰ σὲ ἰδοῦν μέσ' 'ς ταὶς μεγάλαις πολιτείαις ἀπ' αὐτὰ νὰ φοβᾶσαι.

— Ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔχω νὰ φοβηθῶ τίποτε. Ἐκεῖνο ποῦ 'μπορεῖ νὰ πάθω εἶνε νὰ μὲ φάῃ κανένα βόλι, νὰ μὲ εὕρῃ καμμιὰ μαχαιριά. Στρατιώτης θὲ νἄμαι — πόλεμο δὲν θἄχουμε, μὰ λέω 'ς' κανένα καυγᾶ, ς' τίποτε ἐκλογαίς....

— Θὲς νὰ σὲ κάνω 'γὼ νὰ μὴν ἔχῃς φόβο, οὔτε ἀπὸ 'μάτι, οὔτε ἀπὸ ἀῤῥώστια, οὔτε ἀπὸ βόλι, οὔτε ἀπὸ μαχαιριά;

— Νὰ πᾷς νὰ μοῦ φέρῃς τἀθάνατο νερό, αἴ; Καὶ ἐκάγχασεν ὁ ποιμήν.

— Μὴ γελᾷς, εἶπε σοβαρῶς ἡ Ἀθιγγανίς. Πάρ' αὐτὸ τὸ μαῦρο φυλαχτό! καὶ διανοίξασα τὸ περιστήθιον ἔδειξεν ἐπὶ τοῦ εὐπαγοῦς αὐτῆς κόλπου μέλαν τι μικρὸν πανίον τρίγωνον συνεῤῥαμμένον ὡς σακκίδιον καὶ ἀνηρτημένον ἀπὸ τοῦ τραχήλου διὰ πεπλεγμένων τριχῶν.

Ὁ δεισιδαίμων ποιμὴν ἐδίστασε ν' ἀπλώσῃ τὴν χεῖρα. Ἡ Ἀθιγγανὶς ἐπέμεινε.

— Πάρ' το σοῦ λέω!

Καὶ ἀφῄρεσεν αὐτὴ τὸ φυλακτὸν καὶ διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν ἀνήρτησεν ἀπὸ τοῦ τραχήλου τοῦ ποιμένος καὶ ἔκρυψεν αὐτὸ εἰς τὸ στῆθός του. Ὁ ποιμὴν ἠσθάνθη τὸ ἐγκόλπιον θερμὸν ἐκ τοῦ στήθους τῆς Ἀθιγγανίδος καὶ ἐῤῥιγίασεν.

— Ἄκου νὰ ἰδῇς τί εἶνε τὸ φυλαχτὸ ποῦ σοῦδωσα καὶ τί ἀξίζει. Ἡ μάννα μου ἦταν μαστόρισσα 'ς' τέτοια. Ἤξερε τέχναις καὶ τέχναις· 'μποροῦσε μέσ' 'ς τὸ νερὸ νὰ σὲ κάνῃ νὰ ἰδῇς πράμματα τοῦ ἄλλου κόσμου, καὶ κατέβαζε τὸ φεγγάρι, σπαρταριστὸ καὶ 'ματωμένο. Ἐκείνη τὸ μαστόρεψε τὸ φυλαχτὸ σὰν ἤμτανε δυὸ χρονῶν καὶ μοῦ τὸ κρέμασε 'ς' τὸ λαιμὸ νὰ μὲ φυλάῃ. Σὰν ἔγεινα μεγαλείτερη καὶ ἔννοιωθα ἀπ' τὸν κόσμο, πολλαὶς βολαὶς μοῦ ξήγησε γιὰ τὸ φυλαχτό· καὶ πρὶν νὰ ξεψυχήσῃ ὑστερνός της λόγος ἦταν 'ς' μένα: Ἀπ' ὅλα τὰ κακὰ τοῦ κόσμου 'ς' φυλάει τὸ φυλαχτό, μόνο ἕνα εἶνε ποῦ δὲν 'μπορεῖ νὰ σὲ φυλάξῃ, τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης ποῦ σοῦχω δομένο. Ἐκεῖνο εἶνε δυνατώτερο κι' ἀπ' τὸ φυλαχτό. Ἔτσι εἶπε ἡ μάνα μου κι' ἀληθινὰ βγῆκαν τὰ λόγια της.

— Καὶ τεῖνε μέσ' 'ς' τὸ φυλαχτό; ἠρώτησεν ὁ Γιαννιός, ἀφ' ἑνὸς μὲν φρίττων ἐπὶ τῇ ἀφηγήσει τῆς Ἀθιγγανίδος, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ περιεργείας κινούμενος, ὡς ὅλοι οἱ εὔπιστοι.

— Τί εἶνε μέσα; Τῆς κουκουβάγιας τὰ ματοτσίνορα, τῆς νυφίτσας τὸ δόντι, τῆς νυχτερίδας ἡ καρδιά, τοῦ σκαντζόχερα ἡ γλῶσσα, τοῦ νυχτοκόρακα τὸ νύχι..

Ἀστροπελέκι τούρανοῦ καὶ πίσσ' ἀπὸ τὸν Ἅδη
Τὰ δυὸ μαζῆ τὸ γέννησαν 'ς τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι.

Ἡ ἐξήγησις αὕτη περὶ τῶν συστατικῶν καὶ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς τοῦ φυλακτοῦ δὲν ἐνεθάῤῥυνε ποσῶς τὸν ποιμένα, τὸ δὲ ἐπιχυθὲν ἤδη σκότος ὡς ἐκ τῆς δύσεως τῆς σελήνης ἐπέτεινε τοὺς φόβους αὐτοῦ. Ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπεν ἀνὰ τὴν ὄχθην τοῦ ῥύακος σειρὰν φανταστικῶν πλασμάτων καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐγγίσῃ πλέον τὴν παρακαθημένην κόρην τῆς φοβερᾶς μαγίσσης. Τὸ κατάρατον ἐγκόλπιον ἔκαιε τὰ στήθη του ὡς ἀνημμένος ἄνθραξ.

Ἡ Ἀθιγγανὶς ἠγέρθη ἄφωνος, μυστηριώδης καὶ ἄνευ ἀποχαιρετισμοῦ ἔφυγε δρομαία. Ὁ ποιμὴν ἔμεινεν ἀκίνητος ἐπί τινα λεπτά. Εἶτα ἔσυρεν ἀπὸ τοῦ τραχήλου τὸ φυλακτήριον τῆς μαγίσσης, ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ παρέσυρε καὶ τὸν μικρὸν βαπτιστικὸν σταυρόν του. Σφίγξας ἐν τῇ παλάμῃ τὸ ἱερὸν κειμήλιον ἀνεθάῤῥησε.

— Ὁ Οὐρανὸς κι' ὁ Ἅδης ἐψιθύρισε. Καὶ ἀπέῤῥιψε τὸ μέλαν φυλακτὸν καὶ ἤγγισε διὰ τῶν χειλέων τὸν ἐπάργυρον σταυρόν.

Ἐνδοὺς δ' εἰς αἰφνιδίαν σκέψιν:

— Ὄχι, εἶπε, δὲν πρέπει ν' ἀφίσω τοῦ διαβόλου τὰ καμώματα ἔτσι· 'μπορεῖ νὰ φέρουν κακὸ 'ς κανέναν. Φλόγα τὸ γέννησε, φλόγα νὰ τὸ φάῃ.

Καὶ μετὰ πυρετώδους ταχύτητος συνέλεξε ψηλαφητὶ ξηρὰ ξυλάρια ἐν ἀφθονίᾳ κείμενα ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ῥύακος καὶ ἤναψε ταῦτα διὰ τῶν πυρεκβόλων ἐμφυσῶν. Ἥρπασεν εἶτα τὸ φυλακτήριον καὶ ἔῤῥιψεν αὐτὸ εἰς τὸ πῦρ. Ἀλλ' εὐθὺς ἔπεσε κατὰ γῆς μικροῦ δεῖν τυφλωθείς· τὸ μαγικὸν ἐκεῖνο φιλοτέχνημα ἐξεπυρσοκρότησε καὶ ἡ μικρὰ πυρὰ ἐσκορπίσθη σβεσθεῖσα.

Προφανῶς πυρῖτις ἢ ἄλλη τις ἐκρηκτικὴ ὕλη ἦτο μεμιγμένη ἐν τῷ φυλακτῷ, ἀλλ' ὁ δεισιδαίμων ποιμὴν οὐδ' ἐζήτησε κἂν ἵνα εὕρῃ τοιαύτην ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου· ἦτο ἁπλούστατα διαβολικὸν κατασκεύασμα!

Παρῆλθεν ὥρα πολλὴ πρὶν ἢ τολμήσῃ ν' ἀνεγείρῃ τὴν κεφαλὴν ὁ Γιαννιός· ἀλλὰ καὶ ὅταν μετὰ δειλίας ἔστρεψε πέριξ τὸ τεθαμβωμένον βλέμμα, ἔκρυψεν εὐθὺς πάλιν τὴν μορφὴν ἐντὸς τῶν βραχιόνων καὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ συνεκρούοντο ἐκ τοῦ τρόμου. Διατί;

Δαίμονες μαῦροι καὶ λευκὰ φάσματα περιεστοίχιζον αὐτόν.

Μόνον ὅταν ἐβεβαιώθη ὅτι τὸ ὠχρὸν λυκαυγὲς διεδέξατο τὴν μέλαιναν νύκτα ἠγέρθη τρίβων τὰ βλέφαρα. Καὶ ἐπείσθη τότε ὅτι οἱ μαῦροι δαίμονες οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ πωγωνίαι τράγοι, τὰ δὲ λευκὰ φάσματα πρόβατα ἀθῷα.

Ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ φυλακτοῦ ἐντύπωσις ἔμεινεν ἀνεξάλειπτος καὶ ὁ τόπος αὐτὸς τοῦ συμβάντος τοιαύτην αἴσθησιν ἐνεποίει εἰς τὸν ποιμένα, ὥστε ἔσπευσε ν' ἀπομακρυνθῇ ὁδηγῶν τὸ ποίμνιον πρὸς τὸ χωρίον.

ΙϛΑ'

Ἡ ἀναχώρησις

Ὁ Γιαννιὸς ἀνεχώρησεν ἐκ Γουβῶν τὴν νύκτα τῆς 29 ἰουλίου. Ἡ μήτηρ προέπεμψε τὸν υἱὸν μέχρι τῶν συνόρων τοῦ χωρίου καὶ μετὰ τρυφερούς ἐναγκαλισμοὺς ἐπανῆλθε κλαίουσα εἰς τὸν ἔρημον οἶκον. Ὁ πατὴρ καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ συνώδευσαν αὐτὸν εἰς Ὠρεούς. Μόνος ὁ γέρων Καρανῖκος ἵππευε τὸν ὄνον τοῦ Λουκᾶ, οἱ τρεῖς υἱοὶ εἵποντο πεζῇ καὶ ἐβάδιζον σιωπηλοὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης.

Ὁ νεανίας δὲν ἐπανεῖδε πλέον τὴν Ἀθιγγανίδα κατὰ μόνας. Εἶχεν ἔλθῃ αὕτη εἰς τὴν διήμερον πανήγυριν τοῦ χωρίου, ἀλλ' ἐκεῖ ἐν μέσῳ τόσου πλήθους μόνον βλέμματα ἀντήλλαξε μετ' αὐτῆς καὶ τινας τυπικοὺς λόγους. Μετὰ δὲ τὴν πανήγυριν ἔμεινε διαρκῶς ἐν τῷ χωρίῳ, τοῦ πατρὸς μισθώσαντος παῖδα φύλακα τοῦ ποιμνίου. Μεθ' ὅλους τοὺς φόβους, οὓς ἐνέπνεεν αὐτῷ ἡ γόησσα καὶ τὴν διηνεκῆ ἀνησυχίαν ἐπὶ τοῖς ἀῤῥήκτοις δεσμοῖς, ἅτινα συνέδενο

ἐσφεῖ τὴν τύχην του πρὸς τὴν τύχην ἐκείνης, ἀλλ' ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καθ' ἣν ἔφερε τὸ βῆμα μακρὰν, ᾐσθάνετο πόνον ἄρρητον ἐπὶ τῷ χωρισμῷ. Ἀνελογίζετο τὰς ὥρας, ὅσας διῆλθε μετ' αὐτῆς ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς νυκτός, ἐνεθυμεῖτο τὰς πλήρεις χάριτος παιδιάς, τὰ περιπαθῆ φιλήματα, τὰ πικρὰ δάκρυα τῆς ἀθιγγανίδος καὶ ἐν ἐπῳδῇ ἔλεγε καθ' ἑαυτόν :

— Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς μ' ἀγαποῦσε !

Ἐκ τῶν συλλογισμῶν τούτων ἀπεσπάσθη ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ Φωκίωνος :

— Μι' ἀλεποῦ ! ἐφώνησε δεικνύων πέραν ἀλώπεκα διασκελίζουσαν τὸν θερισμένον ἀγρόν.

— Ἡ κερὰ Μαριὰ μὲ τὸ φεγγαράκι μοῦ βγῆκε παγάνα γιὰ κάνα π'λί ! προσέθηκεν ὁ Λουκᾶς.

— Τὸ λέει κ' ἡ παροιμία, βλέπεις, φεγγαράκι γιὰ κλεψιά ! εἶπε καὶ ὁ γέρων Καρανῖκος ἐπιστραφεὶς καὶ τύψας ἅμα διὰ τῆς ῥάβδου τὰ ὀπίσθια τοῦ ὄνου.

Καὶ ἡ σιωπὴ ἀποκατέστη πάλιν.

Ὅτε διήρχοντο πλησίον τοῦ χωρίου Βυστρίτζας, ἤκουσαν τὰς ἐωθινὰς λαλιὰς τῶν πετεινῶν.

— Κοντεύῃ νὰ φέξῃ, εἶπεν ὁ γέρων, καὶ καμμιὰ φορὰ τὸ παπόρι περνᾷ ταχυνό, ταχυνό. Καὶ ἔτυψεν ἐπανειλημμένως τὸν ὄνον :

— Αἴ, μωρὲ ἀκαμάτη, πάρ' τὰ στραβοπόδαρά σου ! Τί μοῦ περπατᾷς 'σὰν καραβᾶς !...

Καὶ ὅμως ἦτο νὺξ ἔτι ὅτε ἀφίκοντο εἰς Ὠρεούς. Ἔδεσαν τὸν ὄνον ἀπό τινος στύλου καὶ εἰσῆλθον εἰς παντοπωλεῖον, οὗ ἡ θύρα ἦτο ἀνοικτὴ καὶ τὸ ἐσωτερικὸν ἐφωτίζετο ὑπὸ φανοῦ ἀνηρτημένου διὰ σχοινίου ἀπὸ τῆς ὀροφῆς. Τέσσαρες λεμβοῦχοι περὶ τετράγωνον τράπεζαν ἐχαρτοπαίκτουν ὑπὸ τὸ θολὸν ἐκεῖνο φῶς, ὅπερ καθίστα θολώτερον ὁ καπνὸς τῶν σιγάρων. Καταβεβλημένοι ὑπὸ τῆς ἀγρυπνίας, οὐδ' ὡμίλουν, οὐδ' ἐχειρονόμουν βιαίως, ὥστε ἡ παρουσία των οὐδόλως ἀνησύχει τὸν ὕπνον τοῦ καταστηματάρχου, κλίνοντος τὴν χονδρὴν κεφαλὴν μεταξὺ τῶν φιαλῶν ἐπὶ τῆς σανίδος τοῦ κυλικείου, καί τινος ζωεμπόρου ἐξηπλωμένου ἐπὶ δύο συνεχομένων τραπεζῶν καὶ αὐλοῦντος διὰ τῶν ῥωθώνων ὡς τρεῖς ἄσκαυλοι.

Οἱ χωρικοὶ εἰσελθόντες ἐχαιρέτισαν τοὺς λεμβούχους καὶ ὁ Καρανῖκος πλησιάσας ἠρώτησε:

— Πότε θὰ περάσῃ τὸ παπόρι;

— Σὲ δυὸ τρεῖς ὥρες, ἀπεκρίνατο εἷς τούτων ὁ πρεσβύτατος, χωρὶς νὰ ὑψώσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῶν χαρτίων του.

Ὁ παντοπώλης ἀφυπνισθεὶς ἐκ τῆς συνομιλίας ἠγέρθη χασμώμενος καὶ τανύων τὰ μέλη ἵνα ἐρωτήσῃ τί ἐπεθύμουν νὰ πίωσιν οἱ ἄρτι ἀφικόμενοι, οἵτινες εἶχον ἐγκαθιδρυθῇ περὶ τράπεζαν ἀποθέντες τὰς ἀποσκευάς.

— Αἴμ, τί ἄλλο ; καφέ, εἶπεν ὁ γέρων συμβουλευόμενος διὰ τοῦ βλέμματος τοὺς υἱούς. Καὶ ἀφοῦ ἐκεῖνοι κατένευσαν ἐν σιγῇ: τέσσαρους βαρεῖς καὶ γλυκεῖς, προσέθηκε.

Ὁ Γιαννιὸς τὸ πρῶτον νῦν ἤρχετο εἰς Ὠρεοὺς καὶ περιειργάζετο τὸ εὐρὺ παντοπωλεῖον, ὅπερ τοῦτο εἶχε τὸ ἰδιόρρυθμον ὅτι ἦτο πλῆρες στάμνων καὶ λαγήνων καὶ ἀπὸ τῆς ὀροφῆς ἔτι ἐν πλήθει ἀμέτρῳ ἀνηρτημένων ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν πελατῶν.

— Τἄλλα παιδιὰ δὲν 'φάνηκαν ἀκόμη, εἶπεν ὁ Φωκίων ῥοφῶν μετ' ἀπολαύσεως τὸν καφέν.

— Ὅπου κι' ἂν εἶνε θἄρθουν, ἐμεῖς παραβιαστήκαμε, εἶπεν ὁ Γιαννιός.

— Ὅπου θὲ νὰ ταξειδέψῃ τοῦ περιγιαλιοῦ καθίζει, ὑπέλαβεν ὁ γέρων θῶπεύων τὸν μαῦρον γάτον τοῦ παντοπωλείου, ὅστις προσετρίβετο εἰς τὰς μαλλίνας περικνημίδας του.

Μετ' οὐ πολὺ ἦλθον καὶ οἱ ἄλλοι κληρωτοὶ ἐκ τῶν χωρίων ὑπὸ τῶν οἰκείων προπεμπόμενοι καὶ συνηνώθησαν πάντες οἱ χωρικοὶ ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι καὶ τὸν καφὲν ἠκολούθησαν κεράσματα οἴνου καὶ ῥακῆς. Τὸ γαλακτῶδες φῶς τῆς ἠοῦς εἰσήρχετο νῦν διὰ τῆς θύρας καὶ τῶν θολῶν ὑελωμάτων τῶν παραθύρων καὶ τοῦ φανοῦ τὸ ἔλαιον ἐκαίετο ἀνωφελῶς. Καὶ ἄλλοι χωρικοὶ ἦλθον καὶ ἐκ τοῦ Ξηροχωρίου ἐφ' ἁμαξῶν ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρίας καὶ δύο τρεῖς ἔμποροι, καὶ τοῦ πρὸ μικροῦ ἠρεμοῦντος παντοπωλείου ἀντήχουν νῦν αἱ στάμνοι καὶ αἱ λάγηνοι ἐκ τοῦ θορύβου καὶ τῶν φωνῶν.

Ὁ νέος χωρικὸς ἐξῆλθε μόνος τοῦ παντοπωλείου. Ἡ συνήθως ἔρημος ἀκτὴ τῶν Ὠρεῶν ἦτο πλήρης ζωῆς καὶ κινήσεως τὴν πρωΐαν ἐκείνην ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τοῦ ἀτμοπλοίου. Ὑπαίθριοι πωληταὶ εἶχον ἐγκαθιδρυθῇ φωνάζοντες καὶ κωδωνίζοντες τοὺς ζυγούς. Ἐδῶ κρεοπώλης ἐκδέρων μόσχον ἀνηρτημένον ἀπὸ δένδρου, ἐκεῖ ἀρτοπώλης κενῶν ἀπὸ σάκκου μικρούς ἀζύμους ἄρτους, καὶ ὀπωροπῶλαι πολλοὶ συνιστῶντες τὰ ἔξοχα χειμωνικὰ τῶν Ὠρεῶν, τὰ μοσχάτα σταφύλια τοῦ Ξηροχωρίου, τὰ εὐώδη ἄπια τῶν Γουβῶν.

Τὸ πᾶν εἶχε πανηγυρικήν τινα ὄψιν· μετεῖχον δὲ τῆς ὀχλοβοῆς καὶ τὰ ζῶα ἔτι: οἱ χοῖροι ἐλεύθεροι πλανώμενοι μετὰ γρυλλισμῶν, αἱ χῆνες πλαταγοῦσαι μετ' ἀλαλαγμῶν τὰς πτέρυγας, οἱ ἐπισεσαγμένοι ὄνοι βαρυφώνως ὀγκώμενοι.

Καὶ, ὡσεὶ ἐπεσκόπει τὴν γενικὴν ταύτην εὐημερίαν τοῦ τε ἀνθρωπίνου καὶ τοῦ ζωϊκοῦ πληθυσμοῦ, ὁ μόνος ἐν τῷ ἐπινείῳ ἀντιπρόσωπος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὁ κύριος Ὑποτελώνης φέρων ποδήρη κοιτωνίτην καὶ χρυσοκέντητον σκοῦφον ἐρρόφα μακαρίως τὸν καφὲν ἐπὶ τοῦ ξυλίνου ἐξώστου τοῦ Ὑποτελωνείου.

Οἱ λεμβοῦχοι ἦσαν εἰς κίνησιν· μετέφερον εἰς

τὰς λέμβους βαρέλια καὶ σάκκους, ὑβρίζοντες καὶ βλασφημοῦντες ὡς γνήσιοι ἐργάται θαλάσσης. Ὁ ὅρμος ἦτο σχεδὸν ἔρημος πλοίων· μόναι τέσσαρες ἁλιευτικαὶ τράται ἠγκυροβόλουν καὶ ἓν ὑδραϊκὸν τρεχαντήριον πλῆρες σίτου καὶ ἕτοιμον πρὸς ἀναχώρησιν, ἀλλ' ἐναυλόχει πρὸς τούτοις προκαλοῦσα τὰ περίεργα βλέμματα τῶν χωρικῶν ἡ μικρὰ πολεμικὴ ἀτμοσημιολία *Πάραλος*, ἧς ἐπέβαινεν ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν φάρων καὶ φανῶν.

Ἡ θάλασσα ἠπλοῦτο ἐλαφρῶς ρυτιδουμένη ὑπὸ τοῦ ζεφύρου, καὶ ὁ ἥλιος ἐχρύσου τὰς ρυτίδας ἐκείνας. Τὸ Πήλιον ἀντικρὺ ἐκαλύπτετο ὑπὸ διαφανοῦς πέπλου πρωϊνῆς ὁμίχλης.

— Τὸ παπόρι ! τὸ παπόρι!.. φάνηκε!.. ἔρχεται!.. Αἱ φωναὶ αὗται μετεδόθησαν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἤρχισε πλέον σύγχυσις καὶ ταραχή. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔφθασεν ἐκ Ξηροχωρίου ἔφιππος καὶ ὁ κύριος Παντελάκης, ὁ ἐπίδοξος δήμαρχος, φέρων συστατικὰ γράμματα διὰ τοὺς στρατευσίμους ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργικοῦ βουλευτοῦ τῆς ἐπαρχίας πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ ἐν Χαλκίδι τάγματος.

Οἱ χωρικοὶ συνεσωρεύθησαν πάντες ἐντὸς μιᾶς λέμβου, ἀδεξίως εἰσπηδῶντες, καί τις ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν ὀλισθήσας. Οἱ λοιποὶ ἐπιβάται, ἐν οἷς καὶ γυναῖκες, ἐπέβησαν τῶν δύο ἄλλων λέμβων καταπατούμενοι. Καὶ οἱ λεμβοῦχοι συνεζήτουν ἀξιοῦντες μίαν δραχμὴν κατὰ κεφαλὴν καὶ ἐχειρονόμουν ἀπειλητικῶς, καὶ αἱ γυναῖκες ἐκραύγαζον ἔντρομοι καὶ ἔκλαιον δύο νήπια ἐν ᾧ παρήλαυνε γοργὴ ἐξάκωπος τῆς *Παράλου* λέμβος, ἧς ἐπέβαινεν ἀνέτως καὶ ἐν πλήρει μεγαλείῳ μεσόκοπός τις ἐψιμμυθιωμένη κυρία μετὰ τῶν ἀποσκευῶν της, θεία τοῦ γαμβροῦ τοῦ κυρίου βουλευτοῦ.

Ἡ μέλαινα πρῶρα τοῦ ἀτμοπλοίου προέβαλε παρακάμπτουσα τὴν ἀμμώδη ἄκραν, ἣν καλοῦσι Κανατάδικα ἐκ τῶν ἐκεῖ κεραμοποιείων, καὶ τὸ ὅλον σκάφος, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἡ *Ὕδρα*, ἀνακόπτον τὸν δρόμον βαθμηδὸν καὶ ποδίσαν ἔστη ἔξω τοῦ ὅρμου ἐπὶ τοῦ ἀτμοῦ, ἀσθμαῖνον, γογγύζον, ἐκχέον ζέον ὕδωρ ἀπὸ τῶν πλευρῶν. Λωρὶς λαχανόχρους, λευκάζουσα, ἐσημείου ἐπὶ τῆς θαλάσσης τὴν ὑγρὰν ὁδόν, ἣν διέδραμε.

Αἱ λέμβοι προσεκολλήθησαν ἐπὶ τῆς κρεμαστῆς κλίμακος καὶ νέος ἀγὼν πάλιν ἐκεῖ καὶ φωναὶ καὶ σύγχυσις, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ἔκυπτον κεφαλαὶ ἐπιβατῶν τερπομένων ἐπὶ τῷ θεάματι.

Οἱ χωρικοὶ ἀνῆλθον πάντες ἐπὶ τοῦ σκάφους μετὰ θάμβους περιεργαζόμενοι τὸ ἐσωτερικόν, τὰς μηχανάς, καὶ προκαλοῦντες τὰς ἀλβανικὰς ὕβρεις τῶν ὑδραίων ναυτῶν, ὧν παρεκώλυον τὴν ἐργασίαν.

Ὁ Γιαννιὸς καὶ οἱ ἄλλοι τέσσαρες νέοι, οἵτινες ἔμελλον ν' ἀναχωρήσωσιν, ἀπέθηκαν εἰς μίαν γωνίαν παρὰ τὰς ἁλύσεις τῶν ἀγκυρῶν τὰ *τράστα*, ἅτινα ἀπετέλουν τὴν ὅλην αὐτῶν ἀποσκευήν, καὶ ἔδιδον τελευταίας ἐντολὰς πρὸς τοὺς οἰκείους ἐν προφανεῖ συγκινήσει.

Ὁ πλοίαρχος ἐπὶ τῆς γεφύρας ἐχειρονόμει φωνάζων νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν φόρτωσιν καὶ ἐκίνει τὴν στρόφιγγα συρίζων. Ἀλλ' οἱ προπέμποντες τοὺς στρατευσίμους χωρικοί, ἀγνοοῦντες τὴν σημασίαν τοῦ ὀξέος ἐκείνου ἤχου, παρέμενον χάσκοντες, καὶ ἐκινεῖτο ἤδη τὸ ἀτμόπλοιον ὅτε κατεκρημνίσθησαν εἰς τὴν λέμβον φύρδην μίγδην, τοῦ ναυκλήρου ὀνειδίζοντος αὐτοὺς ἀπὸ τῆς κουπαστῆς :

— Ἀμηνή, Κουκουβῖνοι... πάντα Κουκουβῖνοι.

Τὸ ἀτμόπλοιον ἔστρεψε πρῶραν πρὸς τὴν Στυλίδα καὶ ἐνεδυνάμωσε τὸν ἀτμόν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Γιαννιὸς ἀπευθύνων ὕστατον βλέμμα πρὸς τὴν ἀπομακρυνομένην λέμβον τῶν οἰκείων, διέκρινεν ἐκεῖ πέραν ἐπὶ τῆς ἀμμώδους ἄκρας γυναῖκα ἱσταμένην καὶ ἐπισείουσαν πρᾶγμά τι δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, σκιάσας δὲ διὰ τῆς παλάμης τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεγνώρισε τὴν ἀθιγγανίδα. Ἐκράτει κόσκινον καὶ ἐκίνει αὐτὸ πρὸς ἀποχαιρετισμόν.

Καὶ παρήλλασσον τότε ὡς ἐν ἀκτινοβόλῳ ὀπτασίᾳ πρὸ τοῦ λογισμοῦ τοῦ νεανίου τὰ δάση τοῦ χωρίου, ὁ πατρικὸς οἶκος, τὸ ποίμνιον καὶ ἡ μορφὴ τῆς Ζεμφύρας— ὅλα ταῦτα, ἅτινα ἡ στέρησις ἐλάμπρυνε καὶ ἐξωράϊζε νῦν πολλαπλασίως. Οἱ πόδες αὐτοῦ ἐκάμφθησαν καὶ ἐκαθέσθη ἐπὶ τὰς ἁλύσεις, ἄλλας ἁλύσσεις φέρων αὐτὸς βαρυτέρας ἐκείνων. Καὶ κατεβίβασεν ὁ νέος χωρικὸς τὸν ἀχύρινον πῖλον πρὸς τὴν μορφὴν ἵνα κρύψῃ ἀπὸ τῶν συντρόφων τοὺς πλήρεις δακρύων ὀφθαλμούς !...

["Επεται συνέχεια]

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΨΕΥΔΟΥΣ

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΨΕΥΣΤΩΝ

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Γ' Κλάσις: Ψεύδη οὐδέτερα καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀβλαβῆ.

Εἰς δύο τάξεις δέον νὰ διαιρεθῇ ἡ κλάσις αὕτη: *Εἰς ψεύδη τῶν παίδων.— Εἰς ψεύδη ἐνηλίκων ἐκ συνηθείας, ἐξ αὐταπάτης καὶ παθολογικά.*

Α' τάξις : Ψεύδη τῶν παίδων. Ὁ La Ro-

chefoucauld ἐν τοῖς «Ἀξιώμασιν» αὐτοῦ λέγει, ὅτι τάσις τοῦ ψεύδεσθαι παρὰ τοῖς παισὶ φύσει δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ὅτι διὰ τῆς ἀδεξίου ἀνατροφῆς, καὶ τῆς μιμήσεως καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας πολλάκις ὁ παῖς ἀποκτᾷ τὴν τάσιν ταύτην τοῦ ψεύδεσθαι.

Ἡ βεβαίωσις αὕτη τοῦ ἠθικολόγου τούτου τοῦ 17ου αἰῶνος εἶνε λίαν αἰσιόδοξος, στηριζομένη ἴσως ἐπὶ τῶν θεωριῶν καὶ ἰδεῶν ἐκείνων τῶν μεστῶν προκαταλήψεως περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἠθικῆς φύσεως. Ἁπλῆ καθημερινὴ παρατήρησις τῶν γεγονότων τοῦ πρακτικοῦ βίου δύναται νὰ πείσῃ πάντα μὴ προκατειλημμένον περὶ τοῦ ἐναντίου, καὶ νὰ ἀναγκάσῃ πάντα παρατηρητήν, ὅπως διατυπώσῃ ὅλως ἀντίθετον ἀπαισιόδοξον ἀξίωμα ἐκείνου, ὅπερ ὁ La Rochefoucauld διετύπωσεν.

Ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ καλὰς τάσεις, ἤτοι κοινωνικάς, διὰ τῆς πείρας. Ἐν τῇ μικρᾷ ἡλικίᾳ οὐδεμίαν ἔννοιαν περὶ κοινωνικότητος κέκτηται. Ἐὰν τὸ παιδίον ἀφίετο εἰς ἑαυτό, ὀλίγας μόνον κακὰς πράξεις θὰ ἀπέφευγεν ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ δὴ ἐκείνας, ὅσων τὰ δυσάρεστα δι' αὐτὸ ἀποτελέσματα θὰ ἠδύνατο ὁ μικρὸς νοῦς του νὰ συσχετίσῃ πρὸς τὰ αἴτια τὰ ἐπενεγκόντα τὰ τοιαῦτα ἀποτελέσματα· τοὐναντίον δὲ θὰ ἐξετέλει πάσας ἐκείνας τὰς πράξεις ὅσαι *ἀμέσως* παρέχουσιν αὐτῷ αἰσθήσεις ἢ αἰσθήματα εὐχάριστα, μὴ δυνάμενον νὰ προβλέπῃ τὰ πόρρω δυσάρεστα ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα τυχὸν θὰ προέκυπτον ἔκ τινων προσωρινῶς διὰ τὸ ἄτομόν του εὐχαρίστων πράξεων. Θὰ ἀπῃτεῖτο χρόνος μακρὸς καὶ ζημία οὐ σμικρὰ ἕως οὗ τὸ παιδίον κατορθώσῃ νὰ διακρίνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς ὠφελίμους ἢ βλαπτικὰς πράξεις ἐν τῷ βίῳ· διὸ πρὸς συντόμευσιν καὶ ἀναπλήρωσιν τῆς πείρας ταύτης ὑπεισέρχεται ἡ πεῖρα τῶν γονέων, τουτέστι τὸ μέγα ἄθροισμα τῶν κτηθεισῶν αὐτῶν γνώσεων ἐν τῷ βίῳ ὅπερ οὗτοι προσπαθοῦσι νὰ εἰσαγάγωσι βαθμηδὸν εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ τέκνου, ἐν ἄλλαις λέξεσι παρεμβαίνει ἡ λεγομένη *ἀνατροφή*.

Πάντα τὰ ὄντα τὰ ἐν κοινωνίαις ζῶντα κατ' ἀνάγκην ὀφείλουσι νὰ θυσιάσωσι μέρος τοῦ *ἐγὼ* αὐτῶν, μέρος τοῦ ἐγωϊσμοῦ ὑπὲρ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς, διότι ἄλλως ἡ κοινωνία αὐτῶν θὰ ἦτο ἀδύνατος. Καλαὶ πράξεις καλοῦνται ἐκεῖναι, αἵτινες παρουσιάζουσι τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τῆς αὐταπαρνήσεως, κακαὶ δὲ τοὐναντίον, ὅσαι ἔχουσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐγωϊσμοῦ, τῆς ὠφελείας τοῦ ἀτόμου ἐπὶ βλάβῃ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς κοινωνίας· τὸ παιδίον εἶναι ὂν κατ' ἐξοχὴν ἐγωϊστικὸν ἤτοι ἀντικοινωνικόν. Ὀρέγει τὴν χεῖρα πρὸς πᾶν ἀντικείμενον, ὅπερ ἐπιθυμεῖ, ζητεῖ πάντοτε τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ *ἐγὼ* αὐτοῦ διὰ τοῦ ἀπαιτητικωτέρου τρόπου, ἐπιδιώκει καὶ ἐκλέγει πάσας τὰς εὐχαρίστους ἐντυπώσεις τῷ ὀργανισμῷ αὐτοῦ· μεταξὺ ἐπιθυμίας καὶ τῆς κτήσεως τοῦ ὀρεγομένου οὐδεμία μετριαστικὴ καὶ ἐλεγκτικὴ σκέψις μεσολαβεῖ, τὸ αἴσθημα τῆς αὐταπαρνήσεως ἐντελῶς ἐλλείπει· τὸ παιδίον ἐκλαμβάνει τὸ σύμπαν ὡς ἴδιον αὐτοῦ κτῆμα ἐφ' οὗ ἐννοεῖ νὰ ἐξασκήσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ διὰ τῆς μεγαλειτέρας τυραννικῆς αὐθαιρεσίας καὶ ἰδιοτροπίας κυριαρχικὰ δικαιώματα, ὡθούμενον ἑκάστοτε ἐκ τῶν στιγμιαίων καὶ παροδικῶν ὀρέξεών του· τὸ ἄτομόν του δὲν ἐπλάσθη διὰ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ἀλλ' οὗτος ἐπλάσθη διὰ τὸ ἄτομόν του· οὕτως ἀντιλαμβάνεται ἢ μᾶλλον αἰσθάνεται τὴν ἀμοιβαίαν ταύτην σχέσιν. Αὐτὴ δὲ ἀκριβῶς ἡ μεγίστη ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν γελοίως ὑπερμέτρων ἀπαιτήσεων αὐτοῦ καὶ τῆς ἀδυναμίας καὶ σμικρότητος τοῦ ἀτόμου του προσδίδει αὐτῷ τὴν θεσπεσίαν ἐκείνην χάριν καὶ ἀφέλειαν τῆς παιδικῆς ἀθῳότητος ἐν ταῖς ἀξιώσεσι καὶ ἀπαιτήσεσιν, αἵτινες τόσον συχνὰ κινοῦσι τὸ ἐπιεικὲς μειδίαμα ἡμῶν καὶ πληροῦσιν ἡμᾶς τῆς εἰδικῆς ἐκείνης εὐχαριστήσεως ἐπὶ τῷ θεάματι τούτῳ· τὰ παιδία εἰσὶ φυσιολογικοὶ παράφρονες· τὸ βρέφος εἶνε ὂν ἀπολύτως ἀντικοινωνικόν· οὐδὲν ἐννοεῖ νὰ παραχωρήσῃ τῇ κοινωνίᾳ, ἀλλὰ πάντοτε νὰ λαμβάνῃ. Ἐὰν ἡ ἀρχὴ αὕτη ἴσχυε παρὰ τοῖς ἐνήλικιν, ἡ σύστασις τῆς κοινωνίας θὰ καθίστατο ἀδύνατος, διὸ καὶ οἱ κλέπται ἢ οἱ κακοῦργοι εἶνε ὄντα κατ' ἐξοχὴν ἀντικοινωνικά, καθὸ ἔχοντα τάσεις ὅπως ἀφαιρῶσιν ἀπὸ τῆς κοινωνίας ζωὴν ἢ χρῆμα, καὶ οὐδὲν παραχωροῦσιν, ὀρθῶς δὲ ποιεῖ ἡ δικαιοσύνη ἀποστέλλουσα αὐτοὺς τὸ μὲν εἰς *ἄλλον κόσμον*, ἀφ' οὗ οὐδέποτε ἐπιστρέφουσι, τὸ δὲ εἰς ἄλλας χώρας ἐξορίζουσα αὐτοὺς ἢ ἐγκλείουσα ἐν ταῖς φυλακαῖς. Ἀλλὰ τὸ βρέφος ἐνόσῳ προβαίνει εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, τὸ μὲν διὰ τῆς ἰδίας πείρας, πρὸ πάντων δὲ διὰ τῆς ὁδηγίας τῶν γονέων, διὰ τῆς ἀνατροφῆς, μανθάνει νὰ ἐκχωρῇ βαθμηδὸν τεμάχιά τινα ἐδάφους τοῦ ἀπολυταρχικοῦ κράτους τοῦ ἐγωϊσμοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ κράτος τοῦ *ἀλτρουϊσμοῦ*, ἡ ἐκ τῆς προσαρτήσεως δὲ ταύτης ἐπέκτασις τοῦ τελευταίου τούτου κράτους δὲν συμβαίνει ἄνευ ἀντιστάσεως, ἥτις εἶναι πάντοτε ἀνάλογος τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐντάσεως τῆς ἐγωϊστικῆς φύσεως τῶν παίδων, διὸ ἀπαιτεῖται μεγάλη *διπλωματικὴ* ἱκανότης ἐκ μέρους τῶν γονέων, ἤτοι βαθεῖα γνῶσις τῆς τέχνης τοῦ *ἀνατρέφειν*, ἥτις οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖ ἢ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ ἑπομένως τῶν κακῶν πράξεων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὑπαγορευομένων, ἐν ἄλλαις λέξεσι τὴν ἐλάττωσιν τῆς κακίας καὶ τὴν αὔξησιν τῆς ἀρετῆς.

Εὐτυχῶς τὸ ἔργον τοῦτο τῶν γονέων ὑποβοηθεῖ καὶ τὸ ὁλονὲν ἀναπτυσσόμενον παιδίον, ὅπερ ὑπὸ τῆς καθημερινῆς παρατηρήσεως ὁδηγούμενον κατανοεῖ βαθμηδόν, ὅτι πρὸς συμβίωσιν μετὰ τῶν λοιπῶν ὁμηλίκων ἢ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἥτις ἐπέχει δι' αὐτὸ τόπον κοινωνίας ἐν μικρογραφίᾳ, ὀφείλει χάριν τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων νὰ θυσιάσῃ μέρος ἑαυτοῦ ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Δὲν τύπτει τοὺς μικροὺς συνομίληκάς του, δὲν ἁρπάζει τὰς πλαγγόνας των, δὲν θραύει τὰ παίγνιά των κ.τ.λ. πάντοτε ὁσάκις ἔλθῃ μετ' αὐτῶν εἰς συνάφειαν, διότι ἔμαθεν ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ καὶ ἐδιδάχθη, ἢ ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῶν γονέων, ὅτι αἱ πράξεις αὗται ἐπιφέρουσιν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπ' αὐτοῦ τῶν συνομηλίκων, ὡς καὶ τὴν ἀπομόνωσιν αὐτοῦ, γεγονός, ὅπερ τῷ εἶνε ἐξόχως δυσάρεστον· πᾶς δὲ ὀργανισμὸς φύσει ἐπιδιώκει τὰς εὐχαρίστους ἐντυπώσεις καὶ ἀποφεύγει ὁρμεμφύτως τὰς δυσαρέστους. Ἡ ἀναχαίτισις ὅθεν αὕτη τῶν κακῶν τάσεων, ἡ αὐτοθυσία αὕτη τοῦ παιδὸς χάριν τῶν ἄλλων ὡς οὐσιώδη καὶ ἀρχικὸν λόγον ἔχει τὸ *συμφέρον*, ὅπερ συνίσταται εἰς τὴν ἀπόκτησιν ὅσον οἷόν τε πλειοτέρων εὐχαρίστων συναισθημάτων ἢ ἐντυπώσεων καὶ τὴν ἀποφυγὴν δυσαρέστων, Ἡ ἀπομόνωσις δὲ εἰς τὸ παιδίον εἶναι δυσάρεστος, εὐχάριστος δὲ τοὐναντίον ἡ ἀναστροφὴ αὐτοῦ μετὰ τῶν ὁμηλίκων, μεθ' ὧν ἐν ταῖς παιδιαῖς ἀπολαμβάνει τοσούτων εὐχαρίστων συναισθημάτων, διὸ ὑποχωρεῖ ὑπὲρ αὐτῶν, καθίσταται ὂν *κοινωνικόν*, συνδέεται διὰ φιλίας μετ' αὐτῶν καθὸ παρεχόντων αὐτῷ ἀφορμὰς εὐχαρίστων συναισθημάτων (χαρᾶς καὶ διασκεδάσεως κ. τ. λ.), ὡς εἶνε φίλος τῶν γλυκυσμάτων, διότι τὸ γλυκὺ εὐχάριστον αἴσθησιν ἐμποιεῖ τῷ ὀργανισμῷ αὐτοῦ.

Τοιαύτης οὔσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εἶνε πλέον καὶ τῷ τυφλῷ δῆλον, πλὴν τῶν προκατειλημμένων ἠθικολόγων καὶ φιλοσόφων, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐν οἱᾳδήποτε ἡλικίᾳ κέκτηται μοιραίως, καὶ δὴ διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς κληρονομίας ἀπὸ τῶν γεννητόρων, καὶ καλάς, πρὸ πάντων δὲ καὶ κακὰς τάσεις, ἐν κράματι ἄλλοτε ἄλλῳ κατὰ τὰ ἄτομα. Αἱ δὲ ἰδέαι τινῶν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται φύσει καλὸς καὶ εἶτα διὰ τῆς μιμήσεως καθίσταται κακὸς εἰσὶ πάντως ἀνακριβεῖς καὶ ἀντικείμεναι εἰς τὰ γεγονότα τῆς καθημερινῆς παρατηρήσεως.

Τὸ παιδίον ἰδίως ἔχει σχεδὸν ἀποκλειστικῶς κακὰς τάσεις καὶ ταύτας ἰδίως ἐκδηλοῖ, διότι ἕνεκα τῆς ἀτελοῦς ἔτι διανοίας αὐτοῦ ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ ὅτι ἡ θυσία μέρους τοῦ ἀτόμου αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἄλλων εἶνε συμφέρουσα αὐτῷ τῷ ἰδίῳ, ὅτι, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, αἱ καλαὶ πράξεις, ἤτοι αἱ ἠθικαὶ ἢ κοινωνικαὶ πράξεις, ἀποβαίνουσιν αὐτῷ ὠφέλιμοι καὶ εὐχάριστοι.

Ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοῦ θέματος ἡμῶν. Τὸ παιδίον ἔχον φύσει κακὰς ἢ ἀντικοινωνικὰς τάσεις, οἷον τὸ κλέπτειν, σφετερίζεσθαι, θραύειν, ἀπαιτεῖν κτλ. κατ' ἀνάγκην θὰ ἔχῃ καὶ τὴν τάσιν τοῦ ψεύδεσθαι· διότι τὸ ψεῦδος δὲν εἶνέ τι αὐτοτελές, ἀλλ' ὄργανον διαφόρων παθῶν καὶ ἐγωϊστικῶν συμφερόντων, δὲν ἔχει ἑπομένως ὁ παῖς ἀνάγκην διδασκαλίας ἢ μιμήσεως πρὸς τὸ ψεύδεσθαι, ὡς ἐφρόνει ὁ La Rochefoucauld. Πρὸς ὑπεράσπισιν ἢ ἀπόλαυσιν τοῦ *Ἐγὼ* καὶ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν δυσαρέστων συναισθημάτων, π χ. τῆς τιμωρίας ὑπὸ τῶν γονέων ἢ τῆς ἁπλῆς ἀποδοκιμασίας, τὸ παιδίον ὁρμεμφύτως μεταχειρίζεται τὸ ψεῦδος ὡς μέσον πρὸς ἀπομάκρυνσιν πάσης δυσαρέστου ἐντυπώσεως ἢ προσκτήσεως τοιαύτης εὐαρέστου, ὡς μεταχειρίζεται τὰς χεῖράς του πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ κακωθησομένου σώματος ἢ πρὸς ἱκανοποίησιν εὐχαρίστου τινὸς ὀρέξεως. Ἐάν, φερ' εἰπεῖν, ὑπεξαιρέσῃ γλύκισμά τι, ἢ τύψῃ τὴν μικρὰν ἀδελφήν του ἢ θραύσῃ ἀντικείμενόν τι, ἂν δὲν συλληφθῇ ἐπ' αὐτοφώρῳ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ παιδίον ἀρνεῖται τὰς ἐπιληψίμους ταύτας πράξεις ἐν ταῖς γιγνομέναις ὑπὸ τῶν γονέων ἀνακρίσεσιν, ἢ ἂν δὲν ἐρωτηθῇ, οὐδέποτε ἀφ' ἑαυτοῦ ὁμολογεῖ ἐπιζήμιόν τινα ἢ ἐπιλήψιμον πρᾶξιν, ἀλλ' ἀποκρύπτει αὐτάς, διότι ἡ ἐπακολουθοῦσα τὰς πράξεις ταύτας τιμωρία ἢ ἀποδοκιμασία τῷ εἶνε δυσάρεστος.

Ὅταν ὁ *πατέρας* τὸ ἑσπέρας εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν, τὸ παιδίον ἀπειληθὲν ὑπὸ τῆς μητρὸς ὅτι θὰ καταγγελθῇ εἰς τὸν πατέρα δι' ὅσας ἀταξίας ἔκαμεν ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἡμέρας, τρέχει πρὸς αὐτὸν καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἐπιχαρίτῳ ἐκείνῃ παιδικῇ ἀφελείᾳ λέγει ὅτι «σήμερον ἦλθε ἕνα ἄλλο ξένο κακὸ παιδὶ καὶ ἔκαμε ἀταξίας, ὄχι ἐγώ, ἕνα ἄλλο παιδί».

Δυστυχῶς δὲ οἱ γονεῖς ἐν ἀγνοίᾳ των ὑποβοηθοῦσι τὰ τοιαῦτα κατὰ τὸ φαινόμενον ἀθῷα ψεύδη καὶ ἀναπτύσσουσιν οὕτω καθ' ἑκάστην τὴν φυσικὴν τάσιν τοῦ παιδὸς πρὸς τὸ ψεύδεσθαι. Πολλαὶ μητέρες δίδουσι πλειοτέραν προσοχὴν εἰς τὴν ἐπελθοῦσαν ζημίαν ἐκ τῆς θραύσεως π.χ. ἀντικειμένου τινὸς ἢ εἰς τὴν τάσιν καὶ ἀπόπειραν τοῦ παιδὸς πρὸς ἄρνησιν τῆς ἐπιληψίμου πράξεως, ἥτις ἴσως καὶ ἀκουσίως ἐγένετο· διὸ ἐπιβάλλουσι τιμωρίαν, βαθμολογουμένην πολλάκις ἀνάλογως τῆς ἀξίας τοῦ θραυσθέντος ἀντικειμένου, δὲν τιμωροῦσι δὲ τὸ τέκνον των διὰ τὸ ψεῦδος, ὅπερ ἀπεπειράθη νὰ εἴπῃ, ἢ εἶπεν. Τοῦτο εἶνε λίαν ἐπιβλαβές· ἡ τιμωρία πρέπει νὰ ἐπιβληθῇ κυρίως διὰ τὸ ψεῦδος, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ παιδὸς ὁμολογία τῆς ἀληθείας δέον νὰ ἀνταμειφθῇ διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ποινῆς διὰ τὸ γενόμενον παράπτωμα.

Ἐν ἐκ τῶν αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα ταχέως ἀναπτύσσονται ἐν τῷ παιδίῳ, εἶνε καὶ τὸ τῆς *ἀνάγκης τῆς ἐπιδοκιμασίας* (instinct d' appro-

bation), τῆς ἀνάγκης δηλαδὴ ἐκείνης, ἥτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐπιζητῇ τις τοὺς ἐπαίνους ἢ τὸν θαυμασμὸν τῶν ἄλλων, τοῦθ' ὅπερ εἶνε ἓν εἶδος *ἐγωϊσμοῦ*.

Ὁ παῖς πολλάκις ψεύδεται οὐχὶ διὰ φόβον τιμωρίας, ἀλλὰ πρὸς διατήρησιν τῆς ὑπολήψεώς του, τουτέστι τῆς συντηρήσεως τῆς *ἐπιδοκιμασίας* ἐκ μέρους τῶν ἄλλων. Ταῦτα ἄλλως εἶνε καὶ παρὰ τοῖς ἐνήλιξι αἱ δύο μεγάλαι αἰτίαι μεγίστου ἀριθμοῦ ψευδῶν, ἤτοι ὁ *φόβος τῆς τιμωρίας καὶ τῆς ἀποδοκιμασίας* ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς κοινωνίας καὶ ἡ ἐπιζήτησις τοὐναντίον τῆς *ἐπιδοκιμασίας*.

Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ *αἴσθημα τῆς ἀνάγκης τῆς ἐπιδοκιμασίας* ἄγει τὸ παιδίον καὶ εἰς ἓν ἄλλο εἶδος παραδόξων ψευδῶν, ὅπερ καὶ εἰς ἐνήλικας ἐνίοτε ἀπαντᾷ.

Ἕκαστος ἴσως θὰ παρετήρησεν ὅτι τὰ παιδία ἀφοῦ ἀκούσωσι διήγησίν τινα, εἶτα ὑποδύονται καὶ οἰκειοποιοῦνται τρόπον τινὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἡρώων τῆς διηγήσεως, καὶ ἐν παραδόξῳ τινὶ αὐταπάτῃ μετὰ πεποιθήσεως ὑποστηρίζουσιν ὅτι αὐτοὶ εἰσὶν οἱ λαβόντες μέρος εἰς τὰ γεγονότα τοῦ διηγήματος. Συνήθως δὲ ἐκλέγουσι πρόσωπα ἔχοντα ἰδιότητας κολακευτικὰς τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγωϊσμοῦ, τὰ ἐπισύροντα τὸν *θαυμασμὸν* τῶν ἄλλων εἴτε διὰ τὸν πλοῦτον, εἴτε διὰ τὴν ἀνδρείαν, εἴτε διὰ τὰ ἀξιώματα, εἴτε διὰ τὴν μυϊκὴν ἰσχὺν κτλ.

Ἄλλο εἶδος ψευδῶν παρὰ τοῖς παισὶ πολλάκις βλαπτικὸν καὶ ἐπικίνδυνον καθιστάμενον δι' ἄτομόν τι εἶνε τὰ *ὑποβολιμαῖα ψεύδη*. Πολλάκις χάριν ἐνόχων σκοπῶν ὑποβάλλουσιν εἰς τοὺς παῖδας ψεύδη, τὰ ὁποῖα οὗτοι ὑποστηρίζουσιν ἐν παραδόξῳ ἀσυνειδησίᾳ καὶ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἐνίοτε. Διατείνονται ὅτι *εἶδον*, ὅτι *ἤκουσαν*, περιγράφουσιν ἐν λεπτομερείαις τὸ γεγονὸς καὶ ἐπαναλαμβάνουσιν αὐτὸ πάντοτε διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πιστεύοντες ἐπὶ τέλους καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὰ ψεύδη των ἐν ὅλῃ τῇ καλῇ πίστει. Δὲν γνωρίζουσιν ὅτι εἰσὶν ἀσυνείδητα ὄργανα ἄλλων συκοφαντῶν, οὔτε φαντάζονται τὰ ἐπικίνδυνα ἀποτελέσματα καὶ τὰς συνεπείας τῶν ψευδῶν των. Ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν δικαστηρίων ὑπάρχουσι πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα. Διὸ οἱ δικασταὶ οὐδέποτε σχεδὸν πρέπει νὰ βασίζωνται ἐπὶ τῶν μαρτυριῶν τῶν παιδίων.

Ἄλλο *εἶδος* ψευδῶν εἶνε καὶ τοῦτο ὅτι πολλάκις ἐμβάλλει τις, οὕτως εἰπεῖν, ὅλως ἐν ἀγνοίᾳ ἑαυτοῦ καὶ ἀκουσίως, εἰς τὸ στόμα τοῦ παιδὸς τὸ ψεῦδος ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῶν ἐρωτήσεων καὶ τῆς ἀπαντήσεως, ἣν ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ. Ἐν παράδειγμα: ὁ Laségue ἀναφέρει περὶ μιᾶς μικρᾶς κόρης, ἥτις ἡμέραν τινὰ ἀντὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ σχολεῖον, μετέβη εἰς ἕνα κῆπον ἔνθα ἔπαιζε μετ' ἄλλων παιδίων ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ἐπέστρεψε δὲ εἰς τὴν οἰκίαν της πέραν τῆς συνήθους ὥρας. Οἱ γονεῖς πληροφορηθέντες ὅτι τὸ κοράσιόν των δὲν μετέβη εἰς τὸ σχολεῖον, ἐπέμειναν ἀπειλοῦντες αὐτὸ ἵνα μάθωσι πῶς καὶ ποῦ διῆλθε τὴν ὥραν· ἀνοήτως δὲ ὑποπτευθέντες παραπλάνησιν καὶ κακοποίησιν τῆς κόρης ἔθηκαν αὐτῇ ἐρωτήσεις σχετικὰς πρὸς τὴν κακὴν ἰδέαν, ἥτις διῆλθε διὰ τοῦ νοός των καὶ σχεδὸν ἔθετον τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ στόμα τοῦ πτοηθέντος καὶ τρέμοντος παιδίου —«Μήπως ἐγύριζες εἰς τοὺς δρόμους διὰ νὰ βλέπῃς τὰ μαγαζιά; *Ἀπάντησις*: —Μάλιστα!—«Μήπως ἐπέρασες ἀπὸ τὸν δεῖνα δρόμον;—Μάλιστα! Ἐπὶ τέλους ὡδήγησαν τὸ τέκνον των εἴς τινα ὁδόν, ἔνθα στάντες πρὸ καταστήματός τινος ἠρώτησαν αὐτό: «Γνωρίζεις αὐτὸν τὸν κύριον;» δεικνύοντες ἕνα ὑπάλληλον.—«Μάλιστα!» — «Αὐτὸς σὲ *ἐπείραξεν*;»—«Μάλιστα!».

Οὕτω δὲ οἱ ἀνόητοι γονεῖς κατήγγειλαν τὸν δυστυχῆ ἀθῷον ὑπάλληλον ἐπὶ τῷ βαρυτέρῳ τῶν ἐγκλημάτων. Τὸ παιδίον ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἐπανελάμβανε ὅλην τὴν σκηνὴν καὶ τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα οἱ γονεῖς διὰ τῶν ἐρωτήσεών των ὑπέβαλλον ἐν ἀγνοίᾳ των εἰς αὐτό. Ὁ δυστυχὴς ὑπάλληλος μόλις ἐσώθη ἐκ τῆς δεινοτέρας τῶν συκοφαντιῶν χάρις εἰς πολλὰς καὶ ἀξιοπίστους μαρτυρίας.

Δευτέρα τάξις: Ψεύδη ἐκ λίκων, ἐκ συνηθείας, ἐξ αὐταπάτης καὶ παθολογικά. — Ἵνα καταστῇ τις συστηματικὸς ψεύστης, δέον νὰ ᾖ φύσει προδιατεθειμένος πρὸς τοῦτο· οὐχ ἧττον τὴν τάσιν ταύτην ἀναπτύσσει πολὺ ἡ μίμησις καὶ ἡ ἕξις τοῦ ψεύδεσθαι. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ περιπτώσει ψεύδονται ἄνευ οὐδενὸς σκοποῦ, ἄνευ συμφέροντος, οὔτε χάριν τέρψεως τῶν ἄλλων, οὔτε πρὸς τέρψιν ἑαυτῶν, ἀλλ' ἁπλῶς τὸ ψεῦδος διὰ τὸ ψεῦδος λέγοντες. Εἰς ἀδιάφορόν τινα ἐρώτησιν ἀπαντῶσι δι' ἑνὸς ἀσκόπου ψεύδους, τὸ ἐλάχιστον γεγονὸς παραμορφοῦσιν. Ἐὰν π.χ. ἐρωτήσητε αὐτοὺς ἂν ᾐσθάνθησαν τὸν σεισμὸν τῆς παρελθούσης νυκτός, θὰ σᾶς ἀπαντήσωσι καταφατικῶς, μολονότι οὐδὲν ᾐσθάνθησαν, καὶ θὰ προσθέσωσί τι μάλιστα ἀφ' ἑαυτῶν. Ἐὰν ἐρωτήσητε ἂν ἐν καιρῷ μιᾶς ῥαγδαίας βροχῆς ἔτυχον νὰ εὑρεθῶσι καθ' ὁδόν, θὰ ἀπαντήσωσιν ὅτι εὑρέθησαν καὶ ἐβράχησαν καὶ μάλιστα μετέβησαν εἰς τὴν οἰκίαν των ἵνα ἀλλάξωσι τὰ ἐνδύματά των. Ἂν ἠγόρασαν ῥάβδον στοιχίζουσαν μίαν δραχμήν, θὰ σᾶς εἴπωσιν ὅτι στοιχίζει δύο δραχμὰς καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὡς *ποικιλία* τοῦ *εἴδους* τούτου τῶν ψευστῶν θεωρητέοι καὶ οἱ ψεῦσται ἐκεῖνοι, οἵτινες

ψεύδονται ἐκ παιδαριώδους καὶ ἀνοήτου φιλαυτίας κινούμενοι, προτιθέμενοι τρόπον τινὰ νὰ ἀνυψώσωσι τὴν προσωπικότητα αὐτῶν καὶ νὰ κερδήσωσι τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἄλλων ἢ νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν ἀληθῶς τρωθεῖσαν φιλοτιμίαν των, ἢ καὶ ὅπως μεταδώσωσι τὰς ἔκ τινος γεγονότος ζωηρὰς ἐντυπώσεις αὐτῶν καὶ πιστευτὰς αὐτὰς καταστήσωσιν διὰ τῆς ὑπερβολῆς. Γίνεται π. χ. λόγος περὶ σκοπευτῶν; αὐτοὶ εἰσὶν οἱ καλλίτεροι σκοπευταί, καὶ ἀμέσως πλάττεται μία ψευδὴς ἱστορία πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἱκανότητός των. Ἱππεύουσι κάλλιον παντὸς ἄλλου· παρευρέθησαν εἰς τρικυμίαν, ἀφ' ἧς μόλις ἐσώθη τὸ πλοῖον, ἕπεται δὲ ἀμέσως τραγικὴ περιγραφὴ ἀνυπάρκτου σκηνῆς κινδύνου, ὃν ἄλλως τε ἠψήφησαν ὑπὲρ πάντα ἄλλον. Συνεπλάκησαν πρὸς ἀντίπαλόν τινα διὰ λόγων ἢ διὰ τῆς πυγμῆς; ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι αὐτοὶ ἦσαν οἱ νικηταί, καίτοι ὅλως τὸ ἐναντίον συνέβη, τολμῶντες μάλιστα καὶ ἐνώπιον αὐτοπτῶν νὰ παραστήσωσι τὰ γεγονότα φαντασιωδῶς. Παρευρέθησαν μακρόθεν εἰς σπουδαίαν συμπλοκὴν ἄλλων ἀτόμων; σπεύδουσιν ὅπως παραστήσωσι τὸ γεγονὸς ὅλως κατ' ἀλλοῖον τρόπον, ὅτι μάλιστα καὶ αὐτοὶ ἔλαβον μέρος καὶ ἐκινδύνευσαν, ἂν καὶ ἴσως οὐδόλως ἐτύγχανον ἐκεῖ ὄντες, ἀλλ' ἐξ ἀκοῆς ἔμαθον τὸ γεγονὸς κτλ.

Ἐνίοτε οἱ συστηματικοὶ οὗτοι ἀβλαβεῖς ψεῦσται δημιουργοῦσιν ὁλοκλήρους μύθους ἐκ τοῦ προχείρου, τοῦ ἑνὸς ψεύδους γεννῶντος ἕτερον ἐν καιρῷ τῆς διηγήσεως κατὰ συνειρμόν· δύναταί τις δὲ νὰ συλλάβῃ ἐνίοτε ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸ μετὰ κόπου πολλάκις τικτόμενον ψεῦδος προσέχων εἰς εἰδικόν τινα καὶ λίαν χαρακτηριστικὸν *ξηρὸν βῆχα*, τοῦ διηγουμένου τὴν ἀμηχανίαν σημαίνοντα καὶ πρὸς κέρδος χρόνου χρησιμεύοντα.

Τῶν τοιούτων μύθων τὰ πρωταγωνιστοῦντα πρόσωπα ἢ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι λαμβάνουσιν ἢ ὅλως ξένα ἢ φίλα αὐτοῖς πρόσωπα, οὕτω δὲ γεννῶνται ἐνίοτε αἱ περιώνυμοι légendes πολλάκις ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διαιωνιζόμεναι.

Ἐν τῇ *μεγάλῃ στρατιᾷ* τοῦ Δομοκοῦ κατὰ τὴν κλασικὴν *πετσωματικὴν* ἐποχὴν ἐγνωρίσαμεν ἕνα *τύπον* τοιούτου ψεύστου, λοχίαν τινὰ δεσμοφύλακα σχεδὸν γέροντα, ὅστις μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ ἴδια καθήμενος ὑπὸ τὴν σκηνήν του ὡς γηραιὸς Νέστωρ καὶ περικυκλούμενος ὑπό τινων γνωστῶν αὐτῷ νεωτέρων διηγεῖτο ἐν ταῖς ὥραις τῆς σχολῆς, ἰδίως δὲ τὰς νύκτας, τὰ ἀπαράμιλλα κατορθώματα τοῦ πολιορκήσαντος τὸν Δομοκὸν στρατοῦ ὡς καὶ μέγα πλῆθος ἐπεισοδίων συγκινητικῶν καὶ παραδόξων. Ἀκούων τις αὐτοῦ ἐνόμιζεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Τροίας ἢ περὶ τῆς ὑποχωρήσεως τῆς *μεγάλης στρατιᾶς* τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Ρωσσίας. Ἰδίως ἀμίμητοι ἦσαν ὁμηρικαί τινες σκηναί, ἐν αἷς ὁ διηγούμενος παρίστα ἑαυτὸν ὡς πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον. Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸ πολιορκηθὲν φρούριον νύκτωρ μετά τινων στρατιωτῶν ὡς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος τοῦ ἡμετέρου στρατηγοῦ πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς παραδόσεως τοῦ τούρκου φρουράρχου μετὰ τῆς φρουρᾶς αὐτοῦ· πῶς ἠπειλήθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ πῶς ἡ ἡρωϊκὴ στάσις του ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ μετέτρεψεν αὐτὸν ἀμέσως εἰς φίλον καὶ κόλακα, ὅστις εἶτα μετ' ἀνατολικῆς μυθώδους πολυτελείας προσήνεγκεν αὐτῷ, καίτοι λοχίᾳ, καφφὲ καὶ διάφορα ποτὰ ἐν χρυσοῖς κυαθίσκοις ἐπὶ ἀργυροῦ καὶ διὰ πολυτίμων λίθων πεποικιλμένου δίσκου· πῶς ὁ φρούραρχος μετὰ τὴν ἐξάντλησιν πάσης ἐκτάκτου φιλοφρονήσεως ἐξελιπάρει αὐτόν, ὡς ἄτομον, ὡς φίλον πλέον, ἵνα μεσολαβήσῃ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ στρατηγῷ, καὶ εἶτα πῶς ὡδηγήθη μὲ δεδεμένους ὀφθαλμοὺς ἔξω τοῦ φρουρίου, κτλ. πάντα δὲ ταῦτα μετὰ σοβαρότητος καὶ πεποιθήσεως καὶ πίστεως, καὶ τοιαύτην χροιὰν δίδων εἰς τὰ φαντασιώδη ταῦτα ἀνύπαρκτα γεγονότα, ὥστε οἱ ἀκροαταὶ ἐνόμιζον ὅτι ἤκουον διηγήσεις ἐκ τῶν *χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν*.

Τὸ περίεργον δὲ ἦτο ὅτι πάντες οἱ ἀκροώμενοι εἶχον λάβει μέρος ἐν τῇ πολιορκίᾳ ἐκείνῃ καὶ ἐγνώριζον ἄρα καλῶς τὰ κατ' αὐτήν, τούτου δὲ ἦν ἐν γνώσει καὶ ὁ ἀφηγούμενος τοὺς μύθους του λοχίας!

Παρὰ τοῖς ψεύσταις τούτοις συμβαίνει ἓν παράδοξον ψυχολογικὸν φαινόμενον, τὸ τῆς αὐταπάτης, μεγάλην ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα ἔχον πρὸς ψυχικάς τινας καταστάσεις ἐνίων φρενοβλαβῶν, παρὰ τοῖς ὁποίοις παρατηρεῖται ψυχικὸς διχασμός, ἢ ἐγκεφαλικὸς δυασμὸς ἄλλως καλούμενος· τουτέστιν ἡ προσωπικὴ ἑνότης τοῦ ἀτόμου διχάζεται εἰς δύο, ἴσως ἕνεκα τῆς διασπάσεως, ὡς ὑποθέτουσιν οἱ φρενολόγοι, τῆς λειτουργίας τῶν δύο φυσιολογικῶς ταὐτοχρόνως λειτουργούντων ἡμισφαιρίων τοῦ ἐγκεφάλου, οὕτω δὲ αἱ ἐκ τοῦ ἑνὸς ἡμισφαιρίου εἰς τὸ ἕτερον ὑπαγορευόμεναι ἰδέαι γίνονται βαθμηδὸν ὑπ' αὐτοῦ παραδεκταὶ μετὰ μικρὰν ἢ μεγάλην ἀντίστασιν· τούτου γενομένου ἀποτελεῖται ἓν νέον *Ἐγὼ* ἐνιαῖον, ἀλλὰ παραφρονοῦν. Ἀνάλογόν τι συμβαίνει, ὡς φαίνεται, παρὰ τοῖς ἐν λόγῳ ψεύσταις, οἵτινες ἀκούοντες τῶν ἰδίων ἰδεῶν καὶ ἀποκυημάτων τῆς φαντασίας παραγομένων συνεπείᾳ μιᾶς ψυχικῆς διαθέσεως ἢ καταστάσεως, προκυπτούσης π. χ. ἐκ φόβου, ἢ χαρᾶς, ἢ ἀνάγκης ἀτομικῆς ἱκανοποιήσεως καὶ αὐταρεσκείας κτλ., εὐκόλως ποιοῦσιν αὐτὰς τὰς φαντασιώδεις ἰδέας, τὰς προωρισμένας πρὸς ἱκανοποίησιν τοιούτων συναισθημάτων, ἴδιον κτῆμα, καὶ πιστεύουσιν εἰς αὐτὰς ὡς ἀληθεῖς.

Ἰδίως δὲ μετὰ συχνὴν ἐπανάληψιν τῶν ἀνυπάρκτων γεγονότων καὶ μετὰ παρέλευσιν μακροῦ χρόνου ἡ σύγχυσις τῶν ὁρίων τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ δημιουργηθέντος φαντασιώδους κόσμου εἶνε τοιαύτη, ὥστε ὁ ψεύστης ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνῃ τὸν ἀληθῆ ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι θέτει πρὸς τοῦτο τὴν καλὴν θέλησιν καὶ τρόπον τινὰ ἀνακρίνει ἑαυτὸν πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας, ὡς συμβαίνει τοῦτο ἐνίοτε παρὰ τοῖς ἐνυπνιαζομένοις, οἵτινες μετὰ τὴν ἐγρήγορσιν δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ διακρίνωσι τινὰ τῶν ἐκτυλιχθέντων φαντασιωδῶν γεγονότων ἐν τοῖς ὀνείροις ἀπὸ τὰ πραγματικὰ γεγονότα τοῦ βίου, ἐνίοτε δὲ καὶ ἅπαντα· τῳόντι δὲ δὲν εἶνε σπάνια τὰ παραδείγματα ἀτόμων ὀνειρευομένων ἐν ἐγρηγόρσει καὶ ἐκλαμβανόντων ὡς πραγματικότητας μίαν ἢ πολλὰς ἰδέας ὑπαγορευθείσας ἐν καιρῷ τοῦ ὕπνου· ἡ φαντασιώδης ἰδέα καθίσταται κτῆμα τοῦ *ἐγώ*.

Τὸ παράδοξον τοῦτο ψυχολογικὸν φαινόμενον τῆς *αὐταπάτης* ὑποβοηθεῖται παρὰ τοῖς ψεύσταις τοῦ εἴδους τούτου, ὡς καὶ παρά τισιν ἄλλοις ἀνθρώποις, κυρίως ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἢ μᾶλλον τοῦ ἀσθενοῦς βαθμοῦ τῆς *αὐτοελεγκτικῆς* ἐκείνης δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου, δι' ἧς κρίνομεν καὶ παρατηροῦμεν τὰς ἰδίας ἡμῶν πράξεις καὶ ἐλέγχομεν τὸ ὀρθὸν ἢ μὴ τῶν ἰδίων ἡμῶν λόγων ἐν τῇ ἠθικῇ τάξει τῶν πραγμάτων τοῦ βίου.

Οἱ ψεῦσται, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἀντιπαρέρχονται πρὸ τῆς αὐτοελεγκτικῆς ταύτης δυνάμεως, τῆς ἠθικῆς ταύτης συνειδήσεως, φοβούμενοι τρόπον τινὰ νὰ ἀτενίσωσιν αὐτὴν κατὰ πρόσωπον, στρέφοντες τὰ νῶτα καὶ βύοντες τὰ ὦτα αὐτομάτως πως καὶ ἐν ἀπρομελετήτῳ, οὕτως εἰπεῖν, ἀδιαφορίᾳ, ἵνα μὴ ἀκούσωσι τὴν ἐκ τοῦ βάθους τῆς προσωπικότητός των ἐκπεμπομένην ὑπόκωφον καὶ ἀσθενῆ φωνὴν τῆς συνειδήσεως, καὶ ἀποφεύγοντες τὸν ἴδιον αὐτῶν ἔλεγχον. Καθ' ἣν στιγμὴν πλάττουσι τὰ ψεύδη των, πάντοτε ἐγείρεται ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ *Ἐγὼ* αὐτῶν ἀοριστός τις καὶ συγκεχυμένη φωνὴ διαμαρτυρήσεως, διὸ πιστεύουσι καὶ ταυτοχρόνως δὲν πιστεύουσιν εἰς τὰ πλαττόμενα ὑπ' αὐτῶν ψεύδη, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ μετὰ συχνὴν ἰδίως ἐπανάληψιν αὐτῶν μέρος τι ἢ καὶ τὸ σύνολον αὐτῶν καθίσταται ἴδιον κτῆμα τοῦ ὅλου *ἐγώ* οὕτω δὲ συμβαίνει ἓν εἶδος *αὐτοϋποβολῆς* (autosuggestion), ὡς ἐν τῇ ἁπλῇ *ὑποβολῇ* (suggestion) ἐν τῷ ὑπνωτισμῷ μεταδίδει ἓν ἄτομον εἰς ἄλλο ἄτομον τὰς ἰδέας ἢ τὰς διαθέσεις αὐτοῦ, καὶ ὅπως καὶ ἐν τῷ καθημερινῷ κοινωνικῷ βίῳ, ἐν τῇ φυσιολογικῇ καταστάσει τῶν ἀνθρώπων, ἓν ἄτομον *παραλαμβάνει* καὶ *οἰκειοποιεῖται* τὰς ἰδέας ἄλλου ἀτόμου διὰ τοῦ ἀναλόγου μηχανισμοῦ τῆς *ὑποβολῆς*.

Ὅσοι τῶν ἀνθρώπων *φύσει* ἔχουσιν εἰς ἀσθενῆ βαθμὸν τὴν αὐτοελεγκτικὴν ταύτην δύναμιν ἐν ἑαυτοῖς, γίνονται *συστηματικοὶ* ψεῦσται πραγματοποιοῦντες τὸν *τύπον*, ὃν περιεγράψαμεν.

Οἱ τοιοῦτοι δὲ ψεῦσται εἰσὶ τὸ ἄκρον ἄωτον τῶν ψευστῶν, διότι ψεύδονται εἰς ἑαυτοὺς καὶ πιστεύουσι τὰ ἴδια αὐτῶν ψεύδη· ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ ψεύδους ἐστὶν ἡ ἀλήθεια!

(Ἕπεται τὸ τέλος).

ΣΙΜΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Η ΕΝ ΚΟΡΣΙΚΗι ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΙΚΙΑ

[Συνέχεια· ἴδε σελίδα 138.]

ΙΕ'

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ ΤΑΥΤΗΣ

Οἱ ἐξ Οἰτύλου ἐν Κορσικῇ ἐλθόντες καὶ ἐγκατασταθέντες Ἕλληνες ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ἕνα Ἐπίσκοπον, τὸν Παρθένιον Καλκανδῆν, Ἱερεῖς, Ἱερομονάχους, Μοναχοὺς τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, Δοκίμους καὶ Καλογραίας. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν δὲ τοῦ μεταξὺ ἀποίκων Ἑλλήνων καὶ γενουηνσιακῆς Δημοκρατίας ἀνταλλαγέντος συμφωνητικοῦ ἐγγράφου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παρθενίου Καλκανδῆ, οἱ Ἕλληνες οὗτοι δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ τὸν ἀντικαταστήσουν. Μετὰ τὸν θάνατον λοιπὸν αὐτοῦ οἱ Ἕλληνες Κληρικοὶ ἐξέλεγον ἕνα ἐκ τῶν ὑπαρχόντων Ἱερέων, ὡς ἀρχηγόν των, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδιδον τὸν τίτλον τοῦ *Πρωτόπαπα* ἢ *Προεστῶτος*.

Κατὰ τὰ συμπεφωνημένα, ὁ ἑλληνικὸς οὗτος Κλῆρος ὤφειλε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν δεσποτείαν τοῦ Ποντίφηκος τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἡ ὑπόσχεσις καὶ ἀνάγκη αὕτη ἦτο διὰ τὴν μεταγενεστέραν γενεὰν τοῦ Κλήρου. Οἱ ἐξ Ἑλλάδος ἐλθόντες Κληρικοὶ οὗτοι ἐξηκολούθησαν νὰ διατηρῶσι τὸ Ὀρθόδοξον δόγμα των καὶ τὴν ἐν γένει λατρείαν τῶν πατέρων των.

Ἰδοὺ δὲ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης τί μανθάνομεν ἐκ τῆς ἀνωνύμου Ἱστορίας τοῦ La Ville Heurnois· «Ὅτε, λέγει, κατηγγέλθη εἰς τὴν Δημοκρατίαν τῆς Γενούης ὅτι οἱ Μοναχοὶ τῶν ἐν Κορσικῇ Ἑλλήνων ἐξηκολούθουν νὰ διατελῶσιν ἔν τισι πλάναις (sic), οὐ μόνον ἀφῆκε νὰ καταστραφῇ τὸ Μοναστήριον των, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπέβαλε καὶ ἓν εἶδος Καπελάνου ἐκ τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Δομινίκου, ἐπιφορτισμένου νὰ διδάσκῃ τοὺς Ἕλληνας τὴν Ἱερὰν Κατήχησιν.» (Ἀνώνυμ. Ἱστορ. κτλ. σελ. 293.) Τὸ μεταξὺ

Γενουηνσίων καὶ Ἑλλήνων ἀνταλλαγὲν συμφωνητικὸν ἔγγραφον διέτασσε τοὺς Ἕλληνας ν' ἀλλάξωσι θρησκείαν. Οἱ Ἕλληνες δὲν συνεμορφώθησαν μὲ τὰς διαταγὰς ταύτας, διότι αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις τῶν ἀνθρώπων δυσκόλως μεταβάλλονται. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐθεωρήθη ὡς ἔγκλημα! Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἡ γαληνοτάτη Δημοκρατία ἔστειλε τὸν Καπελάνον της, ἵνα δι' αὐτοῦ ἐκβιάσῃ ἐκ νέου τὰς συνειδήσεις τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τὸ Μοναστήριον τῶν Ἑλλήνων Μοναχῶν ὑπῆρχε σχεδὸν μέχρι τῆς φυγῆς τῶν Ἑλλήνων ἐκ Παομίας. Ἄρα, μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, οἱ ἐν Κορσικῇ Ἕλληνες ἐξηκολούθουν νὰ διατελῶσιν ἐν τῇ δῆθεν πλάνῃ των.—Ἔπειτα δέ, τὸ ὅτι οἱ Ἕλληνες οὗτοι δὲν ἠγάπων πολὺ τὸν Δυτικὸν Κλῆρον καὶ τὸ Δυτικὸν δόγμα, ἐξάγεται καὶ ἐκ τούτου: Δὲν ἤθελον νὰ πληρόνωσιν ἀρχιερατικὰ δικαιώματα εἰς τὸν Λατῖνον Ἀρχιεπίσκοπον οὔτε ἐν Παομίᾳ οὔτε ἐν Αἰακκίῳ. Καὶ ἂν δέ ποτε ἔπραξαν τοῦτο, βεβαίως τὸ ἔπραξαν παρὰ τὴν θέλησίν των. Ἡ τελευταία αὕτη εἴδησις ἐξάγεται ἐκ τινος ἀλληλογραφίας τοῦ Καπετὰν Γεωργίου μετά τινων Κληρικῶν τοῦ Αἰακκίου σωζομένης μέχρι σήμερον ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν ἐν Αἰακκίῳ Στεφανοπούλων Κομνηνῶν.—Καὶ ἑτέραν δὲ μαρτυρίαν τούτου ἔχομεν τὴν περὶ τοῦ ἀρχηγοῦ Ἀποστόλου Στεφανοπούλου εἴδησιν, τὴν ὁποίαν διέσωσεν ἡμῖν ὁ Καμβιάγης, ὁ ὁποῖος, ὁμιλῶν περὶ αὐτοῦ, λέγει· «e doppo due anni tornò in Vitilo, ove, non senza sospetto di Scisma, pose fine ai suoi giorni.» (Istoria κτλ. Τόμ.Β'. σελ.312, ἐν τῇ 1η ὑποσημειώσει). Ὅλα δὲ ταῦτα μαρτυροῦν τρανῶς ὅτι οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἐξ ἀνάγκης ὑπετάχθησαν εἰς τὸν Πάπαν καὶ ὅτι, ἂν καὶ ὑποτεταγμένοι αὐτῷ, ἐξηκολούθησαν νὰ διατηρῶσι τὸ ὀρθόδοξον δόγμα των. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Description de la Corse κτλ. λέγει καθαρῶς περὶ τῶν Ἑλλήνων τούτων ὅτι « Au commencement de ce siécle, les Génois pour augmenter le nombre des habitans de cette isle, y reçurent et donnerent des terres à six cent Mainotes, qui sont des Grecs Romains et Schismatiques de la Morée κτλ.» Σελ. 75. Καὶ κατωτέρω : «Les Grecs ont conservé tous les usages et coutumes de leur pays : leurs prêtres font l'office suivant leur ancien rit dans les Églises des Latins· les Papas ou Prêtres des Schismatiques sont mariés κτλ.» Σελ.78.

Ὁπότε δὲ ὁ Ἐπίσκοπός των ἀπέθανε καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἠλαττοῦτο ἐκ τοῦ χρόνου, τότε βεβαίως ἦλθον εἰς συνάφειαν μὲ τὸν Λατινικὸν Κλῆρον. Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα πρῶτος Λατῖνος Ἀρχιερεὺς ἐλθὼν εἰς Παομίαν εἶναι ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Σαγώνας Δομίνικος Καβανιάριος, ὁ ὁποῖος τῷ 1715 ὑπεχρέωσε τοὺς Ἱερεῖς τῆς Παομίας νὰ κρατήσωσι τακτικὰ ληξιαρχικὰ βιβλία. Ἔπειτα δὲ ἀφοῦ ὁ τελευταῖος τῶν Ἱερέων ἀπέθανεν, ἔπρεπε ὁ λατῖνος Ἀρχιερεὺς νὰ χειροτονήσῃ ἄλλους τοιούτους.

Ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ Κλήρου παρὰ τοῖς Ἕλλησι τούτοις βεβαίως ἐγίνετο ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἐν Ἀνατολῇ. Εἷς Ἱερεὺς παρεσκεύαζε τὸν συνάδελφον καὶ διάδοχόν του. Τὸν ἐδίδασκεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν· τὸν ἐμάνθανε νὰ ψάλλῃ καὶ νὰ ὑπηρετῇ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· τὸν ἐδίδασκε τὸ τυπικὸν τῶν Ἀκολουθιῶν καὶ τὴν λειτουργίαν, καὶ κατόπιν μία εὐχὴ τοῦ Ἀρχιερέως τὸν μετέτρεπεν εἰς Ἱερέα. Ἐκ τούτων ἕπεται ὅτι ὁ προπαρασκευαστὴς Ἱερεὺς ἐνεφύτευεν εἰς τὸν μαθητήν του τὰ θρησκευτικά του αἰσθήματα καὶ τὰς πεποιθήσεις του.

Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου Κλήρου ἐξηκολούθησε σχεδὸν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὁπότε ἡ Προπαγάνδα τῆς Ῥώμης ἀνέλαβε τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἀνατροφὴν τῶν Ἱερέων τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης ἀποικίας. Ἐκ τοῦ συστήματος δὲ τούτου τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Κλήρου ἐξάγεται ὅτι οἱ ἐν Κορσικῇ ἄποικοι Ἕλληνες μετὰ τοῦ Κλήρου των, ἂν καὶ ὑποτεταγμένοι εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Ῥώμης, ἐξηκολούθησαν νὰ ἦναι καθαρῶς καὶ κατ' οὐσίαν Ὀρθόδοξοι μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Λέγω δὲ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅσον ἀφορᾷ τὸ σύνολον τῆς ἀποικίας. Ἐὰν ὅμως θελήσωμεν νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς πεποιθήσεις τῶν ἀνθρώπων κατ' ἄτομα, βεβαίως ἀκόμη καὶ σήμερον ὑπάρχουσι πολλοὶ Ἕλληνες ἐν Καρυαῖς, οἵτινες δυσανασχέτως φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ Πάπα. Δυστυχῶς ὅμως *ἐλευθερία συνειδήσεως ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν ὑπάρχει*!

Τοὺς Ἕλληνας τούτους δὲν φλέγει μόνη ἡ ἀγάπη τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ὁ ἔρως τῆς Πατρίδος ἐκείνης, τὴν ὁποίαν μετὰ τοσαύτης δυστυχίας καὶ θλίψεως ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι.

Ὁ ἱερὸς οὗτος ἔρως τῆς φιλτάτης Πατρίδος δὲν ἐσβέσθη καὶ καθ' ὅλους τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους. Ὡς δὲ πληροφοροῦμαι, ἐν καιρῷ τοῦ μεγάλου ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων τῷ 1821, πολλοὶ Ἕλληνες τῆς Κορσικῆς ἦσαν ἕτοιμοι καὶ πρόθυμοι νὰ ὑπάγουν νὰ χύσουν τὸ αἷμά των ἐν τῷ βωμῷ τῆς πεφιλημένης Πατρίδος των. Διάφοροι ὅμως περιστάσεις ἀνεχαίτισαν τὴν ἐπιθυμίαν των ταύτην καὶ ἰδίως ἡ ἔλλειψις τῶν μέσων τῆς μεταβάσεως εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀγῶνος. Εἷς δὲ συγγραφεύς, ὁ κ. Ν. Στεφανόπουλος, καταγόμενος ἐκ τῶν ἐν Κορσικῇ Ἑλλήνων, ἐδημοσίευσε τῷ 1826 καὶ *Πολιτικὰς σκέψεις ἐπὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος*. Ἀλλὰ καὶ μέχρι σήμερον πολλοὶ σπινθῆ-

ρες τοῦ ἱεροῦ τούτου ἔρωτος διετηρήθησαν διακαεῖς ἐν ταῖς καρδίαις τῶν Καρυατῶν. Μετὰ συγκινήσεως δὲ καρδίας παρακολουθοῦσι πάντοτε τὰς διαφόρους φάσεις τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε δὲ τῷ 1886 ἔμαθον ἐκ τῶν ἐφημερίδων ὅτι ὁ περὶ τῶν ὅλων ἀγὼν τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἐπικείμενος, πρόθυμοι ἔσπευσαν νὰ προσφέρουν τὸν ὀβολόν των εἰς τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν τῆς Ἑλλάδος. (Βλπ. *Ἀκρόπολιν* Ἀθηνῶν, 26 Ἀπριλ. 1886, ἀριθ. 1414, σελ. 2.) Τὸ χρηματικὸν τοῦτο ποσόν, καίτοι εὐτελές, ἦτο ὅμως μεγάλης ἀξίας, διότι προήρχετο ἐκ συμπασχουσῶν καρδιῶν καὶ ἐξήρχετο ἐκ πενιχρῶν βαλαντίων. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἠθέλησαν νὰ τελέσουν καὶ μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἐν τοῖς ἑλληνοτουρκικοῖς μεθορίοις πεσόντων Ἑλλήνων, κατὰ τὰς συμπλοκὰς τοῦ μηνὸς Μαΐου 1886, ἀλλ' ὁ ἱερεὺς των δὲν τοῖς τὸ ἐπέτρεψεν.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἱερεῖς,—καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ ἑλληνικὴ αὕτη ἀποικία, διότι ὁ ἱερεὺς εἶναι πάντοτε κύριος τῆς συνειδήσεως τῶν ἀπαιδεύτων ἀνθρώπων—πρὶν ἢ ἀρχίσωσι νὰ ἐκπαιδεύωνται ἐν τῇ Προπαγάνδᾳ τῆς Ῥώμης. Ἀφ' ὅτου ὅμως νέοι Καρυάται ἀποστέλλονται εἰς Ῥώμην ἵνα ποιήσωνται ἐκεῖ τὰς ἱερατικὰς σπουδάς των, ἔκτοτε ἡ ἑλληνικὴ παράδοσις καὶ θρησκεία ἤρχισε νὰ ἐκλείπῃ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ταύτης ἀποικίας. Πᾶν ἑλληνικὸν φρόνημα καὶ αἴσθημα ἐξαλείφεται, καὶ ἡ ἑλληνικωτάτη αὕτη ἀποικία, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ τὴν τύχην ἄλλων τοιούτων ἀποικιῶν, ἐγκατασταθεισῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς διάφορα μέρη τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ ἐν Σικελίᾳ.

(Ἕπεται συνέχεια)

Ν. Β. Φαρδυς

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἡ ὑποκρισία εἶνε προσωπεῖον παραμορφοῦν, ὄχι πέπλος ἀποκρύπτων.

—

Ἡ ἀληθὴς τόλμη δὲν ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ἀντιμετωπίζει τὸν κίνδυνον.

—

Χάρις εἶνε ἡ τοῦ κάλλους φιλαρέσκεια.

—

Τοὺς ἀνθρώπους καθιστᾷ δυστυχεῖς αὐτὴ ἡ δίψα τῆς εὐτυχίας.

—

Δύο γυναῖκες εἶνε φίλαι ἐφ' ὅσον δὲν συμφωνοῦσι περὶ τῆς ἀξίας ἑνὸς ἀνδρός.

—

Ἡ γυνὴ κολακεύεται μᾶλλον ἐκ κακολογίας κατ' ἀντιζήλου ἢ ἐκ μακρᾶς προσλαλιᾶς πρὸς ἴδιον αὐτῆς ἔπαινον.

—

Αἱ γυναῖκες καὶ αἱ ἄκανθαι εὐκόλως προσκολλῶνται καὶ δὲν ἀπαλλάσσεταί τις αὐτῶν ἄνευ ἀμυχῆς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὑπὲρ τοὺς 150 Ἀμερικανοὶ ἐν Βερολίνῳ σπουδάζουσιν ἀποκλειστικῶς μουσικήν. Ἀμερικανικὴ δὲ ἐφημερὶς δημοσιεύει τακτικῶς σημείωσιν τῶν βαθμῶν, οὓς λαμβάνουσι, τῆς πορείας των καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Σερβίας ἠθέλησε νὰ ἀσφαλίσῃ ἐσχάτως τὴν ζωήν του εἰς τὴν ἀσφαλιστικὴν ἑταιρίαν «ὁ Φοῖνιξ», ἀλλ' αὕτη δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασίν του, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ ἀσφάλεια μοναρχῶν συνεπάγεται πολλοὺς κινδύνους. Ὁ βασιλεὺς Μιλάνος ἀπετάθη πρό τινος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ εἰς ἀγγλικὰς ἑταιρείας. Ἔλαβε δ' ὁμοίαν ἀπάντησιν.

Καθὰ κοινῶς δοξάζεται, ἡ ὕπαρξις δασῶν αὐξάνει τὰς βροχάς, ἡ καταστροφὴ δ' αὐτῶν τὰς ἐλαττώνει. Τοῦτο ἤδη διαμφισβητεῖ ὁ κ. Γκάνεττ, στηριζόμενος ἐπὶ ἰδίων παρατηρήσεων ἐν διαφόροις ζώναις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἤτοι ἐν ταῖς ζώναις τῶν λειμώνων, ὅπου μεγάλαι ἀναδασώσεις ἐγένοντο ἐσχάτως, καὶ ἐν Ὀχίῳ ὅπου τοὐναντίον ἐνηργήθησαν ὑλοτομίαι εἰς διαστάσεις μεγίστας. Τὰ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ κ. Γκάννετ πορίσματα συνοψίζονται εἰς τοῦτο: ἡ ἀναδάσωσις καὶ ἡ ὑλοτομία οὐδεμίαν ἀσκοῦσιν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς πολυομβρίας ἢ τῆς ἀνομβρίας ἔν τινι χώρᾳ.

Ἐν Τιλβούργῳ τῆς Ὁλλανδίας ἐγένετο δηλητηρίασις ἑνδεκαετοῦς παιδὸς διὰ τῶν δηλητηριωδῶν οὐσιῶν, τῶν εὑρισκομένων ἐν τοῖς πρασίνοις χειροκτίοις ἅτινα ἔφερε. Τὸ παιδίον φέρον τὰ χειροκτια ταῦτα ὠλίσθησε καθ' ὁδόν, καταπεσὸν δὲ ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου ἐμωλωπίσθη σοβαρῶς. Μετ' ὀλίγον ἡ χεὶρ καὶ ὁ βραχίων ἐξωδήθησαν καὶ παρὰ τὴν παρασχεθεῖσαν αὐτῷ ἐπιμελῆ ἰατρικὴν συνδρομὴν, ὁ παῖς ἐξέπνευσε μετὰ δύο ἡμέρας.

Ἐν ὁλοκλήρῳ τῷ κόσμῳ ὑπολογίζεται ὅτι ὑπάρχουσιν 1,000,000 τυφλῶν. Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσι τυφλοὶ 32,000, ἐξ ὧν 2,500 παιδία. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων 800 φοιτῶσιν εἰς τὰ εἰδικῶς διὰ τοὺς τυφλοὺς προωρισμένα σχολεῖα. Οἱ πλειότεροι τυφλοὶ σχετικῶς ὑπάρχουσιν ἐν Καίρῳ

Ὁρισμός.

Στέμμα. Χρυσοῦς στέφανος κεκοσμημένος διὰ πολυτίμων λίθων, ὅστις προσαρμόζεται ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν αὐτοκρατόρων καὶ βασιλέων δι' ἰσχυρῶν ἀκανθῶν· δὲν φαίνονται ὅμως ἢ μόνον οἱ πολύτιμοι λίθοι.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ. 1888—1267